

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpahušguovddáš
Säämi máttááttáskuávdáš
Sää'mvuu'd škoou'l'jemkõõskõs

LUONTO- JA YMPÄRISTÖALAN PERUSTUTKINTO 180 OSP

TOTEUTUS- JA ARVIOINTISSUUNNITELMA 2020-2023

Linjavastaavat: Vesa Juntunen ja Outi Jääskö

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Toivonientie 246, 99910 Kaamanen

kanslia@sogsakk.fi

www.sogsakk.fi

Sisällys

LUONTO- JA YMPÄRISTÖALAN PERUSTUTKINNON ALAKOHTAINEN SUUNNITELMA.....	4
1 Perustutkinnon muodostuminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa	4
1.1 Joustavat opintopolut	4
1.2 Opintojen järjestäminen	4
1.3 Opintojen lukuvuosisuunnitelma	7
1.4 Ammattiosaajan työkykypassi	9
2 Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen linjaukset sekä menettelytavat.....	12
3 Osaamisen osoittamisen suunnittelu	13
4 Osaamisen arvioinnin toteutus ja arvioinnista päättäminen	16
5 Arvioinnin muuttaminen ja arvioinnin oikaisu	18
6 Todistus tutkinnon suorittamisesta, tutkinnon osan suorittamisesta tai todistus osaamisesta	19
7 Salassapito ja tietosuoja	20
8 Toteutus- ja arviointisuunnitelman laadunvarmistus.....	20
9 Ammatilliset tutkinnon osat (145 osp), toteutus- ja arviointisuunnitelmat	20
9.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat	20
9.1.1 Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp (koodi: 106034)	20
9.2 Osaamisalan pakollinen tutkinnon osa	22
9.2.1 Luonnossa ohjaaminen, 35 osp (koodi: 106043)	22
9.2.2 Poronhoito, 35 osp (koodi: 106054)	24
9.3 Valinnaiset tutkinnon osat	26
9.3.1 Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp (koodi: 106057).....	26
9.3.2 Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp (koodi: 106033)	27
9.3.3 Poronlihan jatkojalostus, 15 osp (koodi: 106055)	28
9.3.4 Poron käyttö matkailussa, 15 osp (koodi: 106053).....	30
9.3.5 Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)	31
9.3.6 Yrityksessä toimiminen	32
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)	32
9.3.7 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa	33
9.3.7.1 Ohjelmapalveluissa toimiminen, 15 osp.....	33
9.3.7.2 Poronhoidon maastotyöt, 15 osp.....	37
9.3.7.3 Kansainvälisessä yhteistyössä toimiminen, 15 osp.....	40
9.3.7.4 Tutkimuksessa avustaminen, 15 osp.....	41
9.3.7.5 Porojen talvihuokinta, 15 osp	42
9.3.7.6 Poron lopettaminen teurastuksessa, 5 osp.....	43
9.3.7.7 Nahkamuokkaamon ohjaajana toimiminen, 15 osp.....	44
9.3.7.8 Paliskunnassa työskenteleminen, 15 osp	46

	3
9.3.7.9 Yritystoiminta saamelaisalueella, 15 osp.....	47
9.3.8 Yleinen arviointikriteeristö.....	51
10 Yhteiset tutkinnon osat.....	52
10.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 19 osp (400012)	52
10.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013).....	62
10.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 10 osp (4000014)	64
11 Yhteisopetusajan saame 5 osp	69

LUONTO- JA YMPÄRISTÖALAN PERUSTUTKINNON ALAKOHTAINEN SUUNNITELMA

1 Perustutkinnon muodostuminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa

Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettava perustutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Tutkintoon kuuluvana opiskelija suorittaa 35 osaamispisteen laajuisesti yhteisiä tutkinnon osia. Niistä pakollisia tutkinnon osia on 26 osaamispisteen laajuisesti ja valinnaisia tutkinnon osia 9 osaamispisteen laajuisesti. Yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet osaamisen arviointi on kirjattu tutkinnon perusteisiin.

1.1 Joustavat opintopolut

Perustutkinto on suunniteltu toteutettavaksi peruskoulun jälkeisenä tutkintona noin kolmessa vuodessa. Opintojen eteneminen kuvataan lukusuunnitelmaan. Opiskelijan opinnot henkilökohtaistetaan heti opintojen alussa ja aikaisempi osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan, jolloin aiemmin hankittu osaaminen voi lyhentää valmistumisaikaa. Joustavat opintopolut mahdollistavat opiskelijalle myös kolmoistutkinnon suorittamisen. Lisäksi opiskelija voi opiskella yrittäjyyttä osallistumalla ns. yrittäjäopintoihin tai valita kansainvälisyyttä painottavia opintoja esim. suorittamalla työpaikalla tapahtuvaa oppimista ulkomailla. Saamelaisalueen koulutuskeskus painottaa kansainvälisissä jaksoissa osaamisen hankkimista Pohjois-Kalotin alueella. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus saamen kielten opintoihin. Yksilölliset opintopolut kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS).

1.2 Opintojen järjestäminen

Pedagogisen toiminnan lähtökohtana on opiskelijan puuttuvan osaamisen hankkiminen ja osaamisen laadunvarmistus. Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa opiskelijalla on mahdollisuus opiskella myös tutkinnon osia kokonaisen tutkinnon sijaan. SAKK toimii yhteistyössä saamelaisalueen lukioiden kanssa, tarjoten mahdollisuutta suorittaa ammatillinen perustutkinto, lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto kolmoistutkintona. Opiskelijan kanssa käytävissä HOKS-keskusteluissa voidaan tutkia mahdollisuutta suorittaa useampi kuin yksi tutkinto opintojensa aikana. Jokaiseen perustutkintoon sisältyy johtokunnan päätöksellä vähintään 3 osp:n (osaamispisteen) laajuiset saamen kielen ja kulttuurin opinnot. Opinnot sisällytetään pääsääntöisesti ammatillisiin tutkinnon osiin.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon, 180 osp, muodostuminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/kooste/3282478>

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT, 145 OSP

Kaikille pakolliset tutkinnon osat, 40 osp

Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp (106034)

Osaamisalan pakollinen tutkinnon osa, 35 osp

Luonnossa ohjaaminen (luontoalan osaamisala), 35 osp (106043)

Poronhoito (porotalousalan osaamisala), 35 osp (106054)

Valinnaiset tutkinnon osat, 70 osp

Luontoselvitysten laatiminen, 15 osp (106046)

Uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen, 15 osp (106058)

Ympäristökohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106062)

Erityiskohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106026)

Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp (106057)

Kulttuuriympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106036)

Matkailuympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106049)

Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106051)

Luonnonsuojelualueiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106039)

Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106061)

Pilaantuneen maaperän kunnostaminen, 15 osp (106052)

Jätehuollon järjestäminen, 15 osp (106031)

Jätevesihuollon järjestäminen, 15 osp (106032)

Jäte- ja kierrätysneuvonta, 15 osp (106030)

Vesihuollon järjestäminen, 15 osp (106060)

Luontopalveluissa toimiminen, 15 osp (106045)

Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp (106027)

Maastossa ruokaileminen, 15 osp (106048)

Vaelluksen ohjaaminen, 15 osp (106059)

Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 15 osp (106066)

Ekokohteiden tunnistaminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106025)

Maaseutu- ja kylämatkailupalveluiden tuotteistaminen ja toteuttaminen, 15 osp (106047)

Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp (106028)

Kädentaidoissa osaaminen ja ohjaaminen, 15 osp (106037)

Ryhmässä voimaantuminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 15 osp (106056)

Kestävän kehityksen toimintaohjelmien laatiminen, 15 osp (106035)

Ympäristöviestintään ohjaaminen, 15 osp (106065)

Luonnontuotekasvien viljeleminen, 15 osp (106040)

Luonnonkoristemateriaalien kerääminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106038)

Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteiden avulla, 15 osp (106029)

Luonnontuotteiden jatkojalostaminen, 15 osp (106041)

Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp (106033)

Metsästys ja riistan käsittely, 15 osp (106050)

Poronlihan jatkojalostus, 15 osp (106055)

Poron käyttö matkailussa, 15 osp (106053)
 Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)
 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011)
 Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009)
 Huippusaajana toimiminen, 15 osp (400010)
 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa, 5-15 osp
     Ohjelmapalveluissa toimiminen, 15 osp
     Poronhoidon maastotyöt, 15 osp
     Kansainvälisessä yhteistyössä toimiminen, 15 osp
     Tutkimuksessa avustaminen, 15 osp
     Porojen talviruokinta, 15 osp
     Poron lopettaminen teurastuksessa, 15 osp
     Nahkamuokkaamon ohjaajana toimiminen, 10 osp
     Paliskunnassa työskenteleminen, 15 osp
     Yritystoiminta saamelaisalueella, 15 osp
 Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta, 5-15 osp
 Korkeakouluopinnot, 5-15 osp
 Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja, 1-25 osp

YHTEISET TUTKINNON OSAT, 35 OSP

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen	pakolliset (11 osp)	valinnaiset (8 osp)
Äidinkieli (suomi/saame)	4 osp	2 osp
Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1 osp	
Vieraat kielet, englanti	3 osp	
Toiminta digitaalisessa ympäristössä	2 osp	3 osp
Taide- ja luova ilmaisu	1 osp	3 osp (2 osp kulttuuripassi)
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	pakolliset (6 osp)	valinnaiset (0 osp)
Matematiikka ja matematiikan soveltaminen	4 osp	
Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt	2 osp	
Yhteiskunta ja työelämä osaaminen	pakolliset (9 osp)	valinnaiset (1 osp)
Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen	2 osp	1 osp
Työelämässä toimiminen	2 osp	
Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet	1 osp	
Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta	1 osp	
Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen	2 osp	
Kestävän kehityksen edistäminen	1 osp	
Yhteisopetusajan saamen kieli 5 osp valinnainen		
Ammattiosaajan työkykypassi tutkintoa täydentävä valinnainen		

1.3 Opintojen lukuvuosisuunnitelma

LUONTO-JA YMPÄRISTÖALAN PERUSTUTKINTO				
180 osp				
2 Ammatilliset tutkinnon osat, 145 osp	osp	2020-2021	2021-2022	2022-2023
2.1 Pakolliset tutkinnon osat				
2.1.1 Kestävällä tavalla toimiminen (koodi: 106034)	40,0			
<i>Maastossa toimimisen taidot</i>	15,0	15,0		
<i>Luonto- ja ympäristöalan perusteet</i>	1,0	1,0		
<i>Suunnistus, kartanluku ja GPS:n käyttö</i>	2,0	2,0		
<i>Varusteet ja retkeilytaidot 1</i>	4,0	4,0		
<i>Varusteet ja retkeilytaidot 2</i>	3,5	3,5		
<i>Hiihtovaellus</i>	2,0	2,0		
<i>Ensiapu 1</i>	1,0	1,0		
<i>Projektit</i>	1,5	1,5		
<i>Työ- ja maastovälineet (ml. työturvallisuus- ja tulityöpassi)</i>	9,0	9,0		
<i>Moottorikelkan käyttö ja huolto</i>	3,0	3,0		
<i>Moottorisahan käyttö ja huolto</i>	1,5	1,5		
<i>Työvälineiden huolto</i>	2,5	2,5		
<i>Huoltokemikaalit</i>	1,0	1,0		
<i>Työturvallisuus</i>	0,5	0,5		
<i>Tulityö</i>	0,5	0,5		
<i>Luonnontuntemus ja ympäristövastuullisuus</i>	10,0	10,0		
<i>Pohjoisen luonnon ekologia</i>	2,5	2,5		
<i>Kasvien lajintunnistus</i>	2,0	2,0		
<i>Sienien lajintunnistus</i>	1,0	1,0		
<i>Lintujen lajintunnistus</i>	2,0	2,0		
<i>Kestävä kehitys</i>	1,5	1,5		
<i>Ympäristölainsäädäntö</i>	1,0	1,0		
<i>Toimintaympäristö</i>	6,0	6,0		
<i>Saamen kieli ja kulttuuri</i>	3,0	3,0		
<i>Poronhoidon perusteet</i>	2,0	2,0		
<i>Sidosryhmät</i>	1,0	1,0		
2.2 Luontoalan pakolliset tutkinnon osat				
2.2.1 Luonnossa ohjaaminen (koodi: 106043)	35,0			
<i>Matkailun asiakaspalvelu ja opastaminen</i>	8,0		8,0	
<i>Opastuspalvelut</i>	2,5		2,5	
<i>Ryhmässä toimiminen</i>	1,0		1,0	
<i>Luontomatkaileuglanti</i>	2,0		2,0	
<i>Syysvaellus</i>	2,5		2,5	
<i>Matkailupalveluiden tuotteistaminen</i>	14,0	0,5	13,5	
<i>Matkailun turvallisuus (sis. MaTuPa)</i>	1,0		1,0	
<i>Ensiapu 2</i>	1,0		1,0	
<i>Maastoruokailu</i>	2,5		2,5	
<i>Hygipassi</i>	0,5	0,5		
<i>Anniskelupassi</i>	0,5		0,5	
<i>Tuotteistaminen, hinnoittelu ja markkinointi</i>	4,0		4,0	
<i>Luontoaktiviteetit</i>	1,5		1,5	

Syventävä erityisosaaminen	3,0		3,0	
<i>Paikallistuntemus ja tapahtumajärjestely</i>	5,0	3,0	2,0	
<i>Paikallistuntemus</i>	1,5	0,5	1,0	
<i>Tapahtumajärjestely 1</i>	2,0	2,0		
<i>Tapahtumajärjestely 2</i>	1,5	0,5	1,0	
<i>Ohjelmapalveluyrityksessä toimiminen, TEO</i>	8,0		8,0	
2.3 Porotalousalan pakolliset tutkinnon osat				
2.3.1 Poronhoito (koodi: 106054)	35			
<i>Porotalouden yrittäjyys</i>	15,0			
<i>Hygipassi</i>	0,5	0,5		
<i>Ensiapu 2</i>	1,0	1,0		
<i>Poron biologia</i>	1,5		1,5	
<i>Laitumet</i>	1,0			1,0
<i>Talous</i>	2,0		1,0	1,0
<i>Lainsäädäntö</i>	1,0		1,0	
<i>Oman talouden seuranta, TEO</i>	8,0		8,0	
<i>Vuodenkiertoon liittyvät työtehtävät, TEO</i>	20,0		10,0	10,0
2.4 Valinnaiset tutkinnon osat				
2.4.1 Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen (koodi: 106057)	15,0			
<i>Maastorakentaminen</i>	6,0		6,0	
<i>Ulkoilureittien hoitaminen, TEO</i>	9,0		3,0	6,0
2.4.2 Kalastus ja kalan käsittely (koodi: 106033)	15,0			
<i>Kalastusmenetelmät</i>	10,0	10,0		
<i>Kalan käsittely ja jatkojalostaminen</i>	5,0	5,0		
2.4.3 Valinnainen tutkinnon osa 3	15,0			
<i>Valinnainen tutkinnon osa työelämässä oppien</i>	15,0		15,0	
2.4.4 Valinnainen tutkinnon osa 4	15,0			
<i>Valinnainen tutkinnon osa työelämässä oppien</i>				15,0
2.4.5 Ohjelmapalveluissa toimiminen (paikallinen tutkinnon osa)				
<i>Valinnainen tutkinnon osa työelämässä oppien</i>			15,0	
2.4.6 Poronlihan jatkojalostus (koodi: 106055)	15			
<i>Lainsäädäntö, omavalvonta ja hygienia (ml. hygipassi ja lopetusasetus)</i>	1,0		1,0	
<i>Poron teurastus</i>	1,5		1,0	0,5
<i>Lihanleikkaus</i>	4,0		3,0	1,0
<i>Sivutuotteet</i>	1,5			1,5
<i>Jalosteet</i>	6,0	1,5	3,0	1,5
<i>Tuotekehitys, hinnoittelu ja markkinointi</i>	1,0		1,0	
2.4.7 Poron käyttö matkailussa (koodi: 106053)	15			
<i>Tapahtuman järjestäminen (ml. Matkailun turvallisuuspassi)</i>	5	1,0	2,0	2,0
<i>Ajoporon ruokkiminen ja hoitaminen, TEO</i>	10		7,0	3,0
2.4.8 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa	10,0			
<i>Tapahtuman järjestäminen</i>	4,0		2,0	2,0
<i>Työelämässä oppien</i>	6,0		4,0	2,0

TEO = työelämässä oppiminen

3 Yhteiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 35 osp	osp	2020-2021	2021-2022	2022-2023
3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 19 osp (koodi: 400012)				
3.1.1 Äidinkieli	6,0	1,0	1,0	4,0
3.1.2 Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1,0			1,0
3.1.3 Vieraat kielet	3,0			3,0
3.1.4 Toiminta digitaalisessa ympäristössä	5,0	1,0	1,0	3,0
3.1.5 Taide ja luova ilmaisu	4,0			4,0
3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (koodi: 400013)				
3.2.1 Matematiikka ja matematiikan soveltaminen	4,0	1,0	1,0	2,0
3.2.2 Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen	2,0	2,0		
3.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 10 osp (koodi: 400014)				
3.3.1 Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen	3,0			3,0
3.3.2 Työelämässä toimiminen	2,0		1,0	1,0
3.3.3 Opiskelu ja urasuunnitteluvalmiudet	1,0			1,0
3.3.4 Yrittäjyys ja yrittäjäminen toiminta	1,0			1,0
3.3.5 Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen	2,0			2,0
3.3.6 Kestävän kehityksen edistäminen	1,0			1,0

1.4 Ammattiosaajan työkykypassi

Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa ammattiosaajan työkykypassi. Passin avulla tuetaan ammatillista kasvua ja kehittymistä sekä vastataan oman alan työkykyhaasteisiin esim. työturvallisuuden ja –ergonomian osalta. Opiskelijaa motivoidaan ja ohjataan omaehtoiseen toiminta- ja työkyvyn ylläpitoon sekä terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimiseen. Ammattiosaajan työkykypassin opinnot koostuvat neljästä teemasta ja ne sisällytetään opintoihin. Kokonaisuuden suoritettua opiskelija saa erillisen todistuksen ammattiosaajan työkyvyn osaamisesta.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ammattiosaajan työkykypassin suunnitelma

Teema 1: Ammatin työkykyvalmiudet

Osaamistavoitteet:

Opiskelija tiedostaa tulevan ammattinsa työkykyhaasteet ja oman toimintansa vaikutukset työkykyyn sekä osaa toimia omaa ja työyhteisön työkykyä edistävasti.

Opiskelija osaa kehittää työturvallisuutta ja työkykyä työympäristössä omien työtapojensa kautta.

Opiskelija

- havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä
- toimii omassa työssään ohjeiden mukaisesti, vaaratilanteita ennaltaehkäisevästi ja perustelee toimintansa
- noudattaa annettuja työturvallisuusohjeita sekä varmistaa oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa
- suojautuu työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta
- käyttää työvälineitä, laitteita ja suojaimia asianmukaisesti

- ennakoi, havaitsee ja tunnistaa ammattinsa keskeiset työterveyttä, työhyvinvointia ja työkykyä kuormittavat sekä ergonomiaan liittyvät tekijät
- toimii sujuvasti ryhmässä ja osaa tarvittaessa käsitellä ristiriitatilanteita

Mitä opintoja opiskelijan tulee tehdä?

Opiskelija keskustelee ofelaš-ohjaajan/ammatinopettajan kanssa, missä tutkinnon osassa hän voi suorittaa tämän teeman.

Miten osaaminen arvioidaan?

Osaaminen arvioidaan esim. näytön yhteydessä. Arvioinnin tukena voi käyttää opiskelijan itsearviointia. Arviointi on ammatinopettajan vastuulla, arviointitietoa voidaan saada myös työpaikkaohjaajalta. Ofelaš-ohjaaja vie arvioinnin (Hyväksyty) Wilmaan.

Teema 2: Työkykyä edistävä liikunta

Osaamistavoitteet:

Opiskelija ymmärtää liikunnan merkityksen toiminta- ja työkyvyille, osaa tunnistaa oman alansa fyysiset kuormitustekijät sekä osaa liikkua toiminta- ja työkykyään ylläpitäen tai edistäen. Hän osaa hakea tietoa ja tutustua terveyttä, psyykkistä vireystilaa ja jaksamista edistäviin harrastuksiin.

Opiskelija

- edistää ja ylläpitää opiskelu-, toiminta- ja työkykyään sekä oppilaitos-/asuntolayhteisön hyvinvointia
- kehittää hyvinvointia edistäviä toimintatapojaan sekä toimintaympäristönsä turvallisuutta ja terveellisyttä
- toimii turvallisesti ja ergonomisesti

Mitä opintoja opiskelijan tulee tehdä?

Yhteiset tutkinnon osat:

- 1 osp Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen 2 (pakollinen)

Lisäksi

Yhteiset tutkinnon osat:

- 1 osp Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen 3 (valinnainen) TAI vaihtoehtoisesti
- Osaaminen voidaan osoittaa myös liikunta-/kulttuuriharrastuksena, josta valmentaja/ohjaaja kirjoittaa todistuksen TAI omatoimisen harrastuneisuuden dokumentointiin voidaan käyttää erilaisia teknisiä apuvälineitä esim. Heia heia -liikuntapäiväkirja, Sport tracker, askelmittari tms. (Dokumentoinnin ajanjakso vähintään lukukausi).

Miten osaaminen arvioidaan?

Em. yhteisten opintojen pakollisen tutkinnon osan osa-alueen suorittaminen hyväksytysti. Vaihtoehtoisissa suorittamistavoissa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Ofelaš-ohjaaja arvioi suorituksen tai työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen -opettaja antaa arvioinnin ofelaš-ohjaajalle, joka vie arvioinnin (Hyväksyty) Wilmaan.

Teema 3: Terveysosaaminen

Osaamistavoitteet:

Opiskelija ymmärtää liikunnan, ravinnon, levon, unen, virkistyksen, ihmissuhteiden, elämäntapojen ja terveyden väliset yhteydet ja osaa ottaa ne huomioon toiminnassaan. Lisäksi hän tuntee oman alansa keskeiset terveyttä ja työkykyä kuormittavat tekijät ja ottaa ne työssään huomioon. Hän tiedostaa omien valintojensa vaikutukset toiminta- ja työkykyynsä ja osaa hakea tarvittaessa opiskeluhuollon ja opiskelijaterveydenhuollon palveluja.

Opiskelija

- tutustuu oman alansa yleisimpiin terveyshaittoihin sekä terveyttä ja opiskelukykyä kuormittaviin tekijöihin, perehtyy arjen taitoihin
- etsii tietoa fyysiseen, ravitsemukselliseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä, arvioi ja soveltaa tätä tietoa, laatii hyvinvointisuunnitelman ja noudattaa sitä
- toimii työssä oppimisen jaksolla sovittujen terveyttä edistävien toimintaohjeiden tai -suunnitelmien mukaisesti

Mitä opintoja opiskelijan tulee tehdä?

Yhteiset tutkinnon osat:

- 1 osp Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen 1 (pakollinen)
  - Laatii itselleen hyvinvointisuunnitelman ja arvioi sen toteutumista.

Lisäksi

Yhteiset tutkinnon osat:

- 1 osp Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen 3 (valinnainen) TAI vaihtoehtoisesti
  - osaamista tukevat sidosryhmien tai yhteistyötahojen järjestämät kurssit aiheena esimerkiksi:
    - arjenhallinta
    - opiskelukyky ja asuminen
    - painonhallinta ja irti tupakasta
    - terveellinen ravitsemus
    - psykologia

Miten osaaminen arvioidaan?

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen -opettaja arvioi em. pakollisen tutkinnon osan osa-alueen, jonka jälkeen ohjaa opiskelijan toimittamaan hyvinvointisuunnitelman toteutumisen itsearvioinnin ofelaš-ohjaajalle.

Valinnaisen tutkinnon osan osa-alueen arvioi työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen -opettaja, joka välittää tiedon ofelaš-ohjaajalle, joka vie arvioinnin (Hyväksytty) Wilmaan.

Vaihtoehtoisesti suoritettavan osuuden osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tekee työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen –opettaja ja/tai ofelaš-ohjaaja. Opiskelija voi dokumentoida itsearvioinnin tueksi tavoitteiden toteutumisesta kirjoittamalla, valokuvaamalla ja/tai videoimalla. Ofelaš-ohjaaja vie arvioinnin (Hyväksytty) Wilmaan.

Teema 4: Harrastuneisuus ja yhteistyötaidot

Osaamistavoitteet:

Opiskelija ymmärtää harrastusten merkityksen työkyvyn edistämisessä ja osaa hyödyntää harrastuksia työssä jaksamisessa ja ammattiosaamisensa kehittämisessä. Opiskelija osaa aloittaa ja jatkaa itselleen sopivaa harrastusta.

Opiskelija

- osallistuu oppilaitoksen opiskelijakuntatoimintaan tai yhteistoiminnallisuuteen asuntolassa

- osallistuu säännöllisesti oppilaitoksen, oppilaitoksen yhteistyökumppaneiden tai sidosryhmien järjestämään harrastetoimintaan
- harrastaa säännöllisesti omalla vapaa-ajallaan. Harrastus voi olla kulttuuriin, liikuntaan, vapaaehtois-toimintaan tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää toimintaa. (Opiskelijan rooli voi olla osallistuja, ohjaaja, valmentaja, tuomari, toimikunnan tai yhdistyksen hallituksen jäsen.)

Mitä opintoja opiskelijan tulee tehdä?

Opiskelija toimittaa todistuksen harrastuksestaan ofelaš-ohjaajalle ja tekee itsearvioinnin.

Miten osaaminen arvioidaan?

Opiskelija tekee itsearviointia osaamistavoitteiden toteutumisesta kirjoittamalla, valokuvaamalla ja/tai videoimalla harrastustaan. Ofelaš-ohjaaja vie arvioinnin (Hyväksytty) Wilmaan.

2 Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen linjaukset sekä menettelytavat

Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa on käytössä Primus-opiskelijahallinto-ohjelma ja Wilma-käyttöliittymä. Wilmassa on opiskelijan opinto- ym. tietojen lisäksi sähköinen HOKS- lomake, jota päivitetään koko opintojen ajan. Opiskelijan tunnistetut ja tunnustetut opinnot ja arvioinnit kirjataan Wilmassa eHOPSiin ja HOKSiin. Oppilaitoksen opinto-oppaaseen kirjataan tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyvät periaatteet. Opinto-opas on luettavissa oppilaitoksen www-sivuilla. Ofelaš-ohjaaja perehdyttää opiskelijat opintojen alussa myös aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteisiin ja tuo opintojen aikaisen osaamisen hankkimisen tunnustamismahdollisuuden esiin HOKS:n päivitysten yhteydessä.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen

Aiemmin hankittu osaaminen tunnistetaan käyttämällä mm. opiskelu- ja työtodistuksia, lähtötasokartoituksia (kielet ja matematiikka), harrastetodistuksia, opiskelijan itsearviointia, osaan.fi -verkkosivujen osaamistaitovaatimuksia ja henkilökohtaisia arviointikeskusteluja. Ofelaš-ohjaaja tekee tunnistamiset opiskelijan kanssa heti opintojen alussa. Tunnistamista voidaan tehdä myös ennen tutkinnon osan aloittamista tai opintojen aikana.

Ennen uuden tutkinnon osan aloittamista opettajan tulee selvittää opiskelijoille tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset, osaamistavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit, jotta opiskelija saisi käsityksen siitä, onko tutkinnon osassa sellaista osaamista joka hänellä jo on.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen

Opiskelijan aikaisemmin muualla suorittamat opinnot tai työssä hankittu osaaminen tunnustetaan, mikäli näin hankittu osaaminen vastaa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Opiskelija voi saada osaamisen tunnustamisella suoritettua tutkintoon sisältyviä tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita. Aikaisemmin hankittu osaaminen voi kattaa koko tutkinnon osan tai vain osia tutkinnon osasta.

Osaamisen tunnustamisen periaatteet määrää asetus (10 §), jonka mukaan koulutuksen järjestäjän

1. tulee tunnustaa voimassa olevien
  - a) ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon mukaiset tutkinnon osat tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueet

- b) lukio-opinnot
  - c) korkeakouluopinnot tai muut toimivaltaisen viranomaisen arvioimat ja todentamat opinnot, jotka voidaan sisällyttää osaksi suoritettavaa tutkintoa
2. tulee toimittaa osaamisen arvioijille tieto osaamisen tunnustamista varten muista kuin edellä mainituista, jos opiskelijalla on
    - a) tutkintoja
    - b) tutkinnon osia
    - c) yhteisten tutkinnon osien osa-alueita
    - d) sisällöllisesti vastaavia lukio-opintoja, korkeakouluopintoja tai muita toimivaltaisen viranomaisen arvioimia ja todentamia opintoja
  3. kohdan 2 osalta arvioijien tulee tunnustaa osaaminen siltä osin, kun se vastaa suoritettavan tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita
  4. antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamisensa, jos hänellä on asiakirjoja (esim. hygieniapassi, EA 1-kortti, tulityökortti jne.) tai muita selvityksiä (esimerkiksi työkokemus, ulkomailla suoritettu koulutus jne.), joiden perusteella tutkinto, tutkinnon osa tai yhteisten tutkinnon osien osa-alue on mahdollista suorittaa ilman osaamisen hankkimista. Osaaminen osoitetaan vain siltä osin, kuin sitä ei ole aiemmin arvioitu ja todennettu. Osaaminen voidaan osoittaa esimerkiksi näytöllä.

Tunnustamisesta päättäminen

1. kohta 1, ofelaš-ohjaaja valmistelee ja vie yhdessä opinto-ohjaajan kanssa eHOPSiin, ja ofelaš-ohjaaja vie tiedot HOKSiin.
2. kohta 2 ja 3, tunnustamisesta päättävät kyseisten opintojen opettaja (yhteiset tutkinnon osat) tai opettajat (ammattilliset tutkinnon osat) yhdessä ja opinto-ohjaaja vie tiedon eHOPSiin, ja ofelaš-ohjaaja vie tiedot HOKSiin.
3. kohta 4, ofelaš-ohjaaja valmistelee osaamisen osoittamisen yhdessä opettajien kanssa. Yhteisten tutkinnon osien opettaja järjestää opiskelijalle mahdollisuuden osoittaa osaamisensa ja tekee arviointipäätöksen. Ammatillisten tutkinnon osien osalta vähintään kaksi opettajaa yhdessä järjestää opiskelijalle mahdollisuuden osoittaa osaamisensa, ja tekevät yhdessä arviointipäätöksen. Ofelaš-ohjaaja vie arviointipäätöksen eHOPSiin ja tarvittavat tiedot HOKSiin.

Tietojen siirto kansalliseen opintosuoritus- ja tutkintorekisteriin (Koski)

Tunnustettujen tutkinnon osien arviointitiedot siirtyvät automaattisesti kerran vuorokaudessa opiskelijahallintojärjestelmästä Koskeen.

3 Osaamisen osoittamisen suunnittelu

Näyttöympäristön valinta

Näyttöjen toteuttamispaikat valitaan tutkinnonosakohtaisesti. Näytöt järjestetään aina ensisijaisesti työpaikalla aidossa työympäristössä. Poikkeamat, esimerkiksi simuloidut työtilanteet oppilaitosympäristössä tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arviointi, kirjataan ”tutkinnon osa” -kohtaiseen suunnitelmaan.

Työpaikan tulee pystyä tarjoamaan tutkinnon osan osaamistavoitteiden ja opiskelijan tavoitetason mukaisia työtehtäviä. Työnantajan tulee sitoutua näytön toteuttamiseen ja arviointiin. Työpaikan soveltuvuudesta näyttöympäristönä toimimiseen vastaa koulutuksen järjestäjä

Näytön sisällön suunnittelu

Näyttöä ohjaava opettaja, opiskelija ja työelämän edustaja suunnittelevat yhdessä näytön sisällön. Näytöt suunnitellaan tutkinnon osittain ja niiden suunnittelussa ja toteuttamisessa noudatetaan tutkinnon perusteissa määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, osaamistavoitteita ja ammattitaidon osoittamistapoja. Arvioitavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin liittyvä osaaminen voidaan suunnitella osoitettavaksi yhdellä kertaa tai useassa näyttötilaisuudessa. Yhdessä näytössä voidaan myös osoittaa useaan tutkinnon osaan liittyvää osaamista. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet voidaan myös suunnitella osoitettaviksi ammatillisten tutkinnon osien näyttöjen yhteydessä.

Muu osaamisen osoittaminen

Jos vaadittavaa ammattitaitoa ei voida kokonaisuudessaan osoittaa työpaikalla, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien, digitaalisen dokumentoinnin tai muiden luotettavien menetelmien avulla.

Osaamisen arvioijien valinta ja nimeäminen

Arvioijat valitaan työelämälähtöisesti kokeneista ammattialan osaajista. Toinen arvioijista on opettaja, jolla on riittävä tutkinnon osan substanssi- ja pedagoginen osaaminen tai muu koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja, jolla on riittävä ammattialan ja pedagoginen osaaminen. Työelämäarvioijalla tulee olla riittävä alan tuntemus ja perehtyneisyys arviointiin ja sen lähtökohtiin sekä perehtyneisyys tutkinnon perusteisiin. Erityisestä syystä, esimerkiksi jos työpaikkaohjaaja on jäävi arvioimaan tai näyttö järjestetään oppilaitoksessa, arvioijina voi toimia kaksi oppilaitoksen edustajaa, ja tuolloin arvioijina voivat toimia ammattialan opettajat tai ammattialan opettaja ja muu alan työntekijä, jolla on tutkinnon osassa vaadittavan osaaminen, esimerkiksi työmestari. Arvioijien valinnan tekee tutkinnon osan vastuuopettaja. Ammatillisten tutkinnon osien arvioijat kirjataan tutkinnonosakohtaisesti HOKSiin.

Yhteisten tutkinnon osien osalta arvioinnista vastaa ko. tutkinnon osan osa-alueen opettaja. Jos yhteisen osan osaaminen osoitetaan näytössä, se kirjataan HOKSiin.

Osaamisen osoittamisen henkilökohtaistaminen

Osaaminen osoitetaan mahdollisimman pian, kun opiskelija on saavuttanut riittävän tutkinnon osassa vaadittavan osaamisen. Tutkinnon osan ohjaava opettaja varmistaa ennen osaamisen osoittamisen aloittamista, että opiskelija tuntee näyttöön liittyvät käytännöt, ohjeet ja määräykset. Tutkinnon osan arvioinnin perehdytyksessä käydään läpi ammattitaidon osoittamistavat, ammattitaitovaatimukset sekä arvioinnin kriteerit. Tutkinnon osan suorittamisesta vastaava opettaja ohjaa opiskelijaa näytön suunnittelussa.

Ohjaus, tuki ja erityinen tuki, mukauttaminen

Erityisten tukitoimien tarve dokumentoidaan HOKSiin ja huomioidaan osaamisen osoittamisen yhtydessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa prosessiin tarvittaessa. Dokumentoinnin tekee Ofelaš-ohjaaja. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin, kuten esim. suullisesti, kuvien kautta tai videoesityksellä. Näytössä voidaan lisäksi tutkinnon perusteiden mukaisesti käyttää erilaisia tukimateriaaleja, kuten selkokieliä ohjeita, kuvia ja apuvälineitä. Näytössä voidaan tutkinnon perusteiden rajoissa antaa myös lisää aikaa tehtävien suunnitteluun ja mahdollisiin täydentäviin tutkintosuorituksiin. Näyttöön kuuluvat mahdolliset suoritusta täydentävät kirjalliset osat voidaan korvata suullisella suorituksella joko osittain tai kokonaan, jos opiskelijan ominaisuudet niin edellyttävät. Tukitoimista huolimatta opiskelija osoittaa näytössä itsenäisesti osaamisensa tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Ammatillisissa perustutkinnoissa voidaan joitain poikkeuksia lukuunottamatta osaamisen arviointia mukauttaa tai ammattitaitovaatimuksista poiketa. Poikkeaminen on perusteltua silloin, jos tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioiden joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia tai jos poikkeaminen liittyy opiskelijan vammaan tai terveydentilaan. Ofelaš-ohjaaja yhdessä erityisopettajan kanssa kirjaa mukautukset ja poikkeamat HOKSiin. Mikäli osaamisen arviointia on mukautettu taikka ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista on poikettu, osaamista arvioidaan vertaamalla sitä opiskelijan HOKSsa asetettuihin tavoitteisiin.

Yhteistyö opiskelijan, työelämän ja muiden tahojen kanssa

Osaamisen osoittaminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon osittain ja se dokumentoidaan HOKSiin. Osaamisen osoittaminen suunnitellaan yhdessä opiskelijan ja työpaikan kanssa. Suunnitteluun sisältyy näytön sisällöstä, ajankohdasta ja arvioinnista sopiminen.

Palaute osaamisen kehittymisestä (valmiuksien varmistaminen ennen näyttöä, palautteen antaminen näytön jälkeen)

Palautteen avulla tuetaan opiskelijaa tulosten saavuttamisessa ja kehitetään opiskelijan itsearviointitaitoa. Opiskelijaa ohjataan vastaanottamaan ja käyttämään työnantajan, työtovereiden ja asiakkaiden antamaa palautetta itsearvioinnissaan.

Opiskelijan ammatillista kasvua ja motivaatiota lisää opintojen jatkuva linkittäminen tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen tai osaamistavoitteisiin ja niiden arviointikriteereihin. Opettajien ja työpaikkaohjaajan myönteinen asenne välittyy opiskelijalle ja vaikuttaa opiskelijan käsitykseen itsestään oppijana sekä opiskelijan haluun oppia ja kehittää itseään. Opettaja antaa palautetta ohjauskäynneillään ja työpaikkaohjaaja ohjaa ja antaa palautetta koko työelämässä oppimisen ajan.

Opiskelijan valmiuksien varmistaminen ennen näyttöä

Palautteen antamisen tavoitteena on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen pitää vielä oppia, jotta päästään perustutkinnon perusteissa määrättyihin ammattitaitovaatimukseen ja osaamistavoitteisiin. Jotta voidaan varmistua siitä, että opiskelijalla on riittävä osaaminen tutkinnon osan suorittamiseen, voidaan keskustelujen ja havainnoinnin lisäksi hyödyntää myös opiskelijan laatimaa portfolioita, toiminnallisia työsuorituksia, kirjallisia tehtäviä jne. Näyttöä ohjaava opettaja varmistaa opiskelijan valmiudet näyttöön.

Palautteen antaminen näytön jälkeen

Näytön jälkeen ohjaava opettaja antaa palautteen opiskelijalle osaamisesta. Palaute voi olla suullinen-, ääni-, video- tai kirjallinen palaute

4 Osaamisen arvioinnin toteutus ja arvioinnista päättäminen

Osaamisen arvioinnin toteutuksen ja arvioinnista päättämisen informoinnista opiskelijoille ja työelämän yhteistyökumppaneille vastaa tutkinnon osan vastuupettaja ja/tai ofelaš-ohjaaja. Periaatteet käydään läpi perehdytettäessä opiskelijaa tutkinnon osan ammattitaitovaatimukseen ja opintojen suorittamiseen.

Osaamisen arvioijien perehdyttäminen

Arvioijille pidetään perehdytys tutkinnon perusteista, ko. tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista ja arviointikriteereistä sekä selvennetään arviointiprosessi ja käydään läpi arviointilomakkeet. Arvioijien perehdytyksen suorittaa tutkinnon osan ohjauksesta vastaava henkilö. Arvioijien perehdytyksessä vuorovaikutteisella (keskustelulla) on keskeinen merkitys.

Osaamisen arviointi näytössä

Työpaikalla tapahtuvan näytön aikana työpaikkaohjaaja tukee ja tarvittaessa ohjaa opiskelijaa. Vähintään toisen arvioijan tulee olla paikalla näytössä.

Tutkinnon tai tutkinnon osan arvioinnissa toteutetaan järjestelmällistä aineiston keräämistä, päätöksentekoa ja dokumentointia opiskelijan ammatillisista ja työtoimintavalmiuksista suhteessa tutkinnon perusteissa määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin. Arvioinnin painopiste on tekemisessä ja työssä toimimisessa.

Arviointiaineistoa kerätään havainnoimalla, haastatteluilla, itse- ja ryhmäarvioinnilla ja arviointikeskustelulla. Näistä näytön arvioijat kokoavat yhdessä opiskelijan kanssa arviointiaineiston, jonka perusteella tekevät arviointipäätöksen.

Jos HOKSiin on kirjattu ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista poikkeaminen, se huomioidaan arvioinnissa. Poikkeamisen tavoitteena on, että opiskelija suorittaa tutkinnon, vaikka hän ei voi joiltakin osin saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia. Ammattitaitovaatimuksista poiketaan vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä.

Osaamisen arviointi muussa osaamisen osoittamisessa

Jos opiskelijan tutkinnon osan arviointiin sisältyy muuta osaamisen arviointia, se dokumentoidaan kirjallisesti. Muun osaamisen arvioinnin muotona voi olla esimerkiksi suullinen haastattelu, kirjallinen tehtävä tai käytännön suoritus.

Opiskelijan itsearviointi

Opiskelijalle annetaan mahdollisuus itsearviointiin, jossa opiskelija arvioi omaa osaamistaan näytössä. Opettaja ohjaa opiskelijaa itsearviointiin ja selvittää sen merkityksen. Opiskelija täyttää omalta osaltaan ennen arviointikeskustelua kirjallisen arviointilomakkeen. Itsearvioinnissa opiskelija pohtii omia vahvuuksia ja kehittämiskohteitaan peilattuna suoritettavan tutkinnon osan osaamistavoitteisiin ja arviointikriteereihin. Opiskelijan itsearviointi ei vaikuta osaamisen arviointiin tai siitä annettavaan arvosanaan.

Arvioinnista päättäminen, arviointipäätös ja sen perustelut

Arvioijat arvioivat osaamisen viivytyksettä tutkinnon osittain sekä yhteisten tutkinnon osien osalta osa-alueittain. Ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamisen taso arvioidaan ammatillisissa perustutkinnoissa asteikolla 1-5. Perustutkinnon yhteiset tutkinnon osat, samoin ammatti- ja erikoisammattitutkinnot arvioidaan asteikolla hyväksytyt/hylätty. Jos ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa arviointi on mukautettu, arvioidaan osaaminen mukautetun asteikon mukaisesti.

Ammatillisten tutkinnon osien arviointi suoritetaan kaksikantaisessa arviointikeskustelussa. Opiskelija ei osallistu arviointikeskusteluun. Yhteisten tutkinnon osien arvioinnin suorittaa tutkinnon osa-alueen vastaava opettaja yksin tai jos opinnot on integroitu, opettajat yhdessä.

Arviointipäätös perustuu tutkinnon perusteiden ja paikallisesti laadittujen tutkinnon osien arviointikriteereihin.

Arviointipäätöksen ja osaamisen arvioinnin dokumentointi

Ofelaš-ohjaaja tai tutkinnon osan tai osa-alueen vastuupettaja dokumentoi arviointipäätöksen perusteluineen lomakkeeseen ja vie arviointipäätöksen eHOPSiin. Ofelaš-ohjaaja tallentaa arviointiaineiston.

Yhteisten opintojen osa-alueiden arviointi dokumentoidaan lomakkeelle, joka toimitetaan ofelas-ohjaajalle.

Arviointiaineiston säilyttäminen

Tutkintokoulutusten opiskelijalla on mahdollisuus tutustua kirjalliseen tai muutoin tallennettuun osaamisen arvioinnin perusteella syntyneeseen arviointiaineistoon. Arviointiaineistoa säilytetään vähintään kuuden kuukauden ajan arvosanan antamisesta.

Tietojen siirto kansalliseen opintasuoritus- ja tutkintorekisteriin (Koski)

Opintosuoritukset siirtyvät automaattisesti kerran vuorokaudessa opiskelijahallintojärjestelmästä opintosuoritus- ja tutkintorekisteri Koskeen.

5 Arvioinnin muuttaminen ja arvioinnin oikaisu

Arvioinnin uusiminen

Opiskelijalla on mahdollisuus arvioinnin uusimiseen, jos osaamisen arviointi on hylätty.

Jos opiskelija saa hylätyn arvosanan, ammatillisen tutkinnon osan tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueen vastuuopettaja järjestää opiskelijalle uuden mahdollisuuden osaamisen osoittamiseen sen jälkeen, kun opiskelija on täydentänyt osaamistaan esimerkiksi jeesipajassa tai ammattiopinnoissa.

Opiskelijaa informoidaan asiasta ennen osaamisen osoittamista/näyttöä.

Arvosanan korottaminen

Opiskelijalla on mahdollisuus arvosanan korottamiseen, jos hän on saanut arvioinnista hyväksytyt arvosanan. Jos opiskelija haluaa korottaa arvosanaansa, hänen tulee pyytää sitä kirjallisesti ofelaš-ohjaajaltaan tai opinto-ohjaajalta. Ofelaš-ohjaaja informoi opiskelijaa asiasta tutkinnon osan suorittamisen perehdyttämisen yhteydessä.

Arvioinnin tarkistaminen

Opiskelija voi pyytää arvioinnin tarkistamista. Pyyntö tehdään kirjallisesti ofelaš-ohjaajalle tai opinto-ohjaajalle 14 päivän kuluessa siitä, kun hänellä on ollut mahdollisuus saada tietoonsa arvioinnin tulokset perusteluineen. Määräaikaan lisätään 7 päivää, mikäli päätös annetaan tiedoksi esim. kirjeellä, sähköpostilla tai vastaavalla ilman saantitodistusta. Tarkistamispyynnön tekemiseen käytetään lomaketta, johon tarkistamispyyntö perustellaan. Arvioinnin tarkistaminen koskee vain arvosanaa, ei näytössä tapahtuneita asioita/tapahtumia. Arvioinnin tarkistamispyyntö kirjataan opiskelijan HOKSiin.

Arviointipäätöksen tehneet ammatillisten tutkinnon osien arvioijat tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueen opettaja tai opettajat tekevät päätöksen arvioinnin tarkistamisesta ilman aiheetonta viivytyksiä, pääsääntöisesti kahden viikon kuluessa tarkistuspyynnön saatuaan. Arviointipäätös tehdään kirjallisena ja arvioija/arvioijat vahvistavat sen päiväyksellä ja allekirjoituksillaan. Jos arviointipäätös ei muutu, arvioijien tulee perustella päätös. Jos arvosana muuttuu, ofelaš-ohjaaja tai opettaja kirjaa uuden arviointitiedon eHOPSiin ja tieto kirjataan myös HOKSiin. Ofelaš-ohjaaja antaa tiedon opiskelijalle.

Ofelaš-ohjaaja informoi opiskelijaa asiasta tutkinnon osan suorittamisen perehdyttämisen yhteydessä. Tutkinnon osan näytön vastuuopettaja perehdyttää arvioijat arvioinnin tarkistusmahdollisuuteen.

Arvioinnin oikaisu

Jos opiskelija ei ole tyytyväinen arvioinnin tarkistamista koskevaan päätökseen, hän voi pyytää arvioinnin oikaisua asianomaiselta työelämätoimikunnalta. Kaikkien yhteisten tutkinnon osia koskevat oikaisupyynnöt käsittelee kasvatus- ja ohjausalan työelämätoimikunta. Oikaisupyynnöksi tulee tehdä 14 päivän kuluessa tarkistamista koskevan päätöksen tiedoksisaamisesta. Opinto-ohjaaja tai ofelaš-ohjaaja auttaa opiskelijaa oikaisupyynnön tekemisessä. Arvioinnin oikaisu koskee vain arvosanaa, eikä näytössä tapahtuneita asioita/tapahtumia. Oikaisupyynnöksi merkitään opiskelijan HOKSiin.

Jos arviointi on ilmeisesti virheellinen, työelämätoimikunta voi määrätä uuden arviointikeskustelun sekä perustellusta syystä edellyttää koulutuksen järjestäjää asettamaan uudet arvioijat.

Ofelaš-ohjaaja informoi asiasta opiskelijaa tutkinnon osan suorittamisen perehdyttämisen yhteydessä. Tutkinnon osan näytön vastuupettaja perehdyttää arvioijat arvioinnin tarkistusmahdollisuuteen.

Arvioinnin tarkistamis- ja oikaisuprosessi:

6 Todistus tutkinnon suorittamisesta, tutkinnon osan suorittamisesta tai todistus osaamisesta

Todistusten antamisesta ja sisällöstä noudatetaan opetushallituksen antamaa määräystä OPH-54-2018.

Tutkintotodistus annetaan opiskelijalle viivytyksettä, kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti tutkinnon perusteiden mukaisesti kaikki tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat tutkinnon osat. Ofelaš-ohjaaja huolehtii, että arvioinnit merkitään eHOPSiin viivytyksettä. Kun kaikki arvioinnit on viety, laatii opinto-ohjaaja yhdessä opintotoimiston kanssa todistuksen. Todistus päivätään aina todistuksen antopäivälle ja sen allekirjoittavat rehtori ja ofelaš-ohjaaja. Ofelaš-ohjaaja sopii opiskelijan kanssa todistuksen antamisesta.

Todistus suoritetuista tutkinnon osista annetaan opiskelijalle hänen pyynnöstään tai jos hänet katsotaan eronneeksi kesken tutkinnon suorittamisen. Todistukseen merkitään suoritettavat tutkinnon osat ja/tai tutkinnon osan osa-alueet. Ofelaš-ohjaaja varmistaa eHOPSiin vietyt arvioinnit. Opintotoimisto laatii todistuksen yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Todistus suoritetuista opinnoista päivätään aina todistuksen antopäivälle ja sen allekirjoittavat rehtori ja ofelaš-ohjaaja. Ofelaš-ohjaaja sopii opiskelijan kanssa todistuksen antamisesta.

Todistus tutkintokoulutukseen osallistumisesta annetaan opiskelijalle hänen pyynnöstään. Osallistumistodistuksen liitteenä on opintosuoritusote. Ofelaš-ohjaaja tarkistaa opiskelijan suoritukset.

Opintotoimisto laatii todistuksen. Todistus tutkintokoulutukseen osallistumisesta päivätään aina todistuksen antopäivälle ja sen allekirjoittavat rehtori ja ofelaš-ohjaaja. Ofelaš-ohjaaja sopii opiskelijan kanssa todistuksen antamisesta.

Ofelaš-ohjaaja tiedottaa opiskelijoita todistuksista opintoihin perehdytyksen yhteydessä ja HOKS-keskusteluissa.

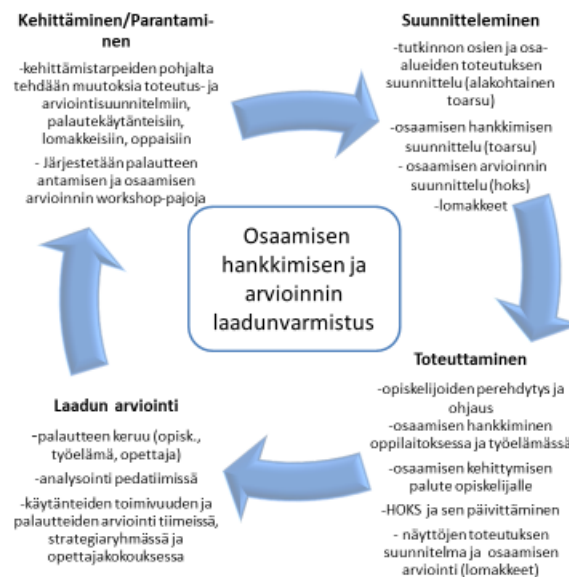
Ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistukseen ja todistukseen suoritetuista tutkinnon osista liitetään perustutkinnon perusteiden muodostumisen mukainen opintosuoritusote. Todistukseen liitetään opiskelijan pyynnöstä kansainväliseen käyttöön tarkoitettu liite.

7 Salassapito ja tietosuoja

Salassa pidettäviä tietoja ovat kaikki henkilötietoihin liittyvät asiat (henkilötunnus, yhteystiedot, yksityiselämä, terveydentila jne.), koosuoritukset ja arviointimerkinnot sekä sanalliset arvioinnit, jos esimerkiksi opiskelijan arviointia on mukautettu. Sen sijaan julkisia ovat todistukset, mutta ne eivät saa sisältää sanallista arviointia.

8 Toteutus- ja arviointisuunnitelman laadunvarmistus

Toteutus- ja arviointisuunnitelman laadunvarmistus

9 Ammatilliset tutkinnon osat (145 osp), toteutus- ja arviointisuunnitelmat

9.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat

9.1.1 Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp (koodi: 106034)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- selvittää yhteisön tai ryhmän arkipäivän toimintaa ja tekee esityksen kestävästä elämäntavan toimintamalliksi
- tehdä yhdessä paikallisten asukkaiden ja yritysten kanssa havaintoja ympäristön tilasta (Kohteena voivat olla esim. kylä, koulun piha, julkinen ulkoalue ja teollisuus- tai matkailualue) ja raportoida tilanteesta
- tunnistaa paikallisia kasveja ja eläimiä ja määrittää niiden avulla ympäristön laatua
- suunnitella ja tehdä luonnon- ja rakennetun ympäristön kunnostukseen ja hoitoon liittyviä töitä
- liikkua ja toimia ympäristössä säästävällä tavalla esim. ympäristövastuullinen retkeily, reittivalinnat, jälkien jättäminen, kestäväällä tavalla asuminen tai kulttuuriarvojen kunnioittaminen
- tavallisimmat luonnossa selviytymisen taidot, kuten varustautuminen ja leiriytyminen eri vuodenaikoina
- valita työ- ja retkeilyvarusteet ja -välineet
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- omaa tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- käyttää ja huoltaa paikallisesti tarvittavia, tarkoituksenmukaisia pientyövälineitä ja paikallisesti tarvittavia motorisoituja työvälineitä kuten perustöiden vaatimia pientyövälineitä, maastossa ja vesillä liikkumisen välineitä, moottorisahaa, raivaussahaa, tiedonsiirto- ja paikantamisvälineitä, moottorivenettä, traktoria, mönkijää, maastomoottoripyörää tai moottorikelkkaa
- edistää kestävästä kehityksen toimintatapoja.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/3301803>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

Maastossa toimimisen taidot (15 osp)

- perehtymällä retkeilyvarusteiden ominaisuuksiin
- opettelemalla suunnistus- ja kartanlukutaitoja
- opettelemalla retkeilytaitoja (tulenteke, mojitteiden pystytys, retkikeitinten käyttö, solmujen teko, jne.)
- liikkumalla ja yöpymällä maastossa
- opettelemalla **EA 1** –kurssia vastaavat ensiaputaidot

Työ- ja maastovälineet (9 osp)

- suorittamalla **työturvallisuus- ja tulityökortti** (TYKY-passi, osa-alue 1)
- tutustumalla koneiden ja laitteiden rakenteeseen ja toimintaperiaatteisiin
- vertailemalla poltto- ja voiteluaineita sekä erilaisia huoltokemikaaleja
- huoltamalla ja käyttämällä motoroituja maastokulkuneuvoja, kuten moottorikelkkaa, mönkijää ja venettä
- huoltamalla ja käyttämällä motoroituja työvälineitä, kuten moottorisahaa, raivaussahaa, halkomakonetta ym. pienkoneita
- huoltamalla muita työssä tarvittavia työvälineitä, kuten mm. rekiä
- tutustumalla eri materiaalien ominaisuuksiin ja niiden työstämiseen (mm. hitsausmenetelmät)

Luonnontuntemus ja ympäristövastuullisuus (10 osp)

- tutkimalla erilaisia luonnonilmiöitä
- tutkimalla pohjoisen luonnon ekologiaa ja erityispiirteitä
- tunnistamalla eliölajeja
  - nisäkkäiden lajintunnistus

- lintujen lajintunnistus
- selkärangattomien lajintunnistus
- kasvien lajintunnistus
- sienien lajintunnistus
- perehtymällä kestäväen kehityksen periaatteisiin, kestäväen elämäntavan hallintaan ja kulutuskäyttäytymiseen
- perehtymällä kestäväen luontomatkailun periaatteisiin
- perehtymällä kestäväen poronhoidon periaatteisiin
- perehtymällä toimintaa ohjaaviin lakeihin, lupakäytänteisiin ja jokamiehenoikeuksiin
- perehtymällä eri suojelutasoihin

Toimintaympäristö (6 osp)

- perehtymällä saamen kulttuurin historiaan ja nykypäivään (musiikki, puvut, perinneruoat, jne.)
- opiskelemalla saamen kieliopin perusteet sekä luontoon ja kulttuuriin liittyvä ydinsanasto
- perehtymällä saamelaisen poronhoidon historiaan ja porokansojen tuntemukseen
- perehtymällä poronhoidon vuosikiertoon
- tuntemalla poronhoidon nykyinen merkitys sekä perehtymällä poroon eläimenä ja raaka-aineena
- tutustumalla paikallisiin kulttuurikohteisiin
- tutustumalla luonto- ja ympäristöalan sekä poronhoidon toimintaympäristöön ja sidosryhmiin

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö koostuu kolmesta osakokonaisuudesta, jotka ovat:

- 1) maastossa toimimisen taidot
- 2) työ- ja maastovälineet
- 3) luonnontuntemus ja ympäristövastuullisuus

Näyttö voidaan suorittaa joko työpaikalla tai oppilaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Tutkinnon osaan sisältyy saamen kielen ja kulttuurin sekä poronhoidon perusteiden kokonaisuus (6 osp). Poronhoidon perusteiden lähtökohtana on perinteinen saamelainen poronhoito ja opintojen yhteydessä vierailaan mm. poroerotuksessa. Paikallistuntemus perustuu alueen historian tuntemukseen, jota täydennetään maastoretkillä kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Saamelaiskulttuuri sisältyy keskeisesti myös kestäväen kehityksen opetukseen, jossa käsitellään kulttuurista kestävyyttä nimenomaan saamelaiskulttuurin näkökulmasta.

Lisäksi saamelaiskulttuuri sisältyy läpileikkausperiaatteella maastossa toimimisen taitojen opetukseen.

Etenemisen ehto

Ei ole.

9.2 Osaamisalan pakollinen tutkinnon osa

9.2.1 Luonnossa ohjaaminen, 35 osp (koodi: 106043)

Luontoalan osaamisala, luonto-ohjaaja

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- selvittää yhteisön tai ryhmän arkipäivän toimintaa ja tekee esityksen kestävästä elämäntavan toimintamalliksi
- tehdä yhdessä paikallisten asukkaiden ja yritysten kanssa havaintoja ympäristön tilasta (kohteena voivat olla esim. kylä, koulun piha, julkinen ulkoalue ja teollisuus- tai matkailualue) ja raportoida tilanteesta
- tunnistaa paikallisia kasveja ja eläimiä ja määrittää niiden avulla ympäristön laatua
- suunnitella ja tehdä luonnon- ja rakennetun ympäristön kunnostukseen ja hoitoon liittyviä töitä
- liikkua ja toimia ympäristössä säästävällä tavalla esim. ympäristövastuullinen retkeily, reittivalinnat, jälkien jättäminen, kestäväällä tavalla asuminen tai kulttuuriarvojen kunnioittaminen
- tavallisimmat luonnossa selviytymisen taidot, kuten varustautuminen ja leiriytyminen eri vuodenaikoina
- valita työ- ja retkeilyvarusteet ja -välineet
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- omaa tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- käyttää ja huoltaa paikallisesti tarvittavia, tarkoituksenmukaisia pientyövälineitä ja paikallisesti tarvittavia motorisoituja työvälineitä kuten perustöiden vaatimia pientyövälineitä, maastossa ja vesillä liikkumisen välineitä, moottorisahaa, raivaussahaa, tiedonsiirto- ja paikantamisvälineitä, moottorivenettä, traktoria, mönkijää, maastomoottoripyörää tai moottorikelkkaa
- edistää kestävästä kehityksen toimintatapoja.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinonosat/3307557>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla.

Oppimistavoitteet saavutetaan:

Matkailun asiakaspalvelu ja opastaminen (7,5 osp)

- harjoittelemalla asiakaspalvelutilanteita suomeksi ja englanniksi sekä keräämällä englanninkielistä luonto- ja kulttuurisanastoa
- harjoittelemalla tarinankerrontaa
- esittelemällä paikallisia luonto- ja kulttuurikohteita
- opastamalla erilaisissa ohjelmapalvelutilanteissa, kuten mm. bussiopastus, lumikenkäretken opastus, hiihto-opastus, maastopyöräilyopastus, moottorikelkkasafarilla
- valmistelemalla ja toteuttamalla aktiviteetteja asiakasryhmille
- suunnittelemalla lyhyitä päiväretkiä sekä useamman päivän kestoisia vaellusretkiä kesä- ja talviolosuhteissa
- harjoittelemalla ryhmän turvallista johtamista erilaisissa maasto-olosuhteissa

Matkailupalveluiden tuotteistaminen (13,5 osp)

- perehtymällä matkailun lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin
- laatimalla turvallisuussuunnitelmia ja riskianalyyskejä
- opettelemalla EA 2 -koulutusta vastaavat taidot
- tutustumalla ja testaamalla erilaisia opastus- ja ohjelmapalvelutuotteita
- suunnittelemalla omia opastus- ja ohjelmapalvelutuotteita
- valmistamalla aterioita maasto-olosuhteissa ja sisätiloissa
- hinnoittamalla opastus- ja ohjelmapalvelutuotteita
- perehtymällä tuotteiden markkinointiin
- suorittamalla **matkailun turvallisuuspassi (MATUPA)** (TYKY-passi, osa-alue 1)
- suorittamalla **hygienia- ja anniskelupassi**

Paikallistuntemus ja tapahtumajärjestely (6 osp)

- tutustumalla paikallisiin luontokohteisiin
- tutustumalla paikallisten kylien kulttuurihistoriaan ja nykyaikaan
- osallistumalla paikallisiin kulttuuritapahtumiin
- osallistumalla paikallisten kulttuuritapahtumien suunnitteluun, järjestelyihin ja toteuttamiseen
- suunnittelemalla, organisoimalla ja toteuttamalla tapahtumia (esim. virkistyspäiviä) asiakasryhmille
- avustamalla tapahtumien toteutuspaikkojen rakentamisessa

Ohjelmapalvelu yrityksessä toimiminen (8 osp)

- palvelemalla ja opastamalla asiakkaita aidossa työympäristössä
- kohtaamalla vieraista kulttuureista tulevia ja toimia asiakaspalvelutehtävissä vieraalla kielellä
- avustamalla ja toteuttamalla yrityksen ohjelmapalvelutuotteita
- suorittamalla ohjelmapalveluita tukevia töitä sekä huoltotöitä
- kertomalla asiakkaille paikallisesta luonnosta ja kulttuurista
- toimimalla työyhteisön jäsenenä

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö koostuu kahdesta osakokonaisuudesta, jotka ovat:

- 1) Asiakaspalvelu ja opastaminen
- 2) Tapahtumajärjestely

Näyttö suoritetaan asiakaspalvelun ja opastamisen osalta työpaikalla ja tapahtumajärjestelyn osalta joko työpaikalla tai oppilaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Saamelaiskulttuuri on keskeisessä osassa ”Paikallistuntemus ja tapahtumajärjestely” –osa-alueessa, jossa tutustutaan saamelaisalueen kyliin, niiden kulttuurihistoriaan ja nykypäivään. Myös tapahtumajärjestelyiden pohja rakentuu alueen saamelaiskulttuuriin perustuvien kulttuuritapahtumien ympärille.

Asiakas- ja opastuspalveluiden toteutuksessa korostetaan kestävän matkailun periaatteita. Saamelaisalueella kestävyteen sisältyy oleellisesti myös saamelaiskulttuurin huomioiminen kulttuurisesti kestäväällä tavalla. Opastamisharjoituksissa opastamiskohteet keskittyvät saamelaiskulttuurin kannalta merkittävien kohteiden ympärille. Opiskelijat etsivät tietoa kohteista ja jakavat tätä tietoa muille. Opastamisharjoituksia harjoitellaan sekä suomen että englannin kielellä.

Inarin alueen matkailullinen vetovoima perustuu vahvasti saamelaiskulttuuriin. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen tavoitteena on, että ohjelmapalvelu yrityksen arvot ja toiminta tukisivat vahvasti opetuksessa korostettuja arvoja. Myös opiskelija voi viedä tietämystä saamelaiskulttuurista työssäoppimispaikalle.

Myös retki- ja luontoruokailupalveluiden toteutuksessa ydin on Lapin ruokakulttuurissa.

Etenemisen ehto

EA1-kurssi tai sitä vastaavat taidot sekä hygieniapassi on suositeltavaa olla suoritettuna ennen työpaikalla tapahtuvaa oppimisjaksoa.

9.2.2 Poronhoito, 35 osp (koodi: 106054)

Porotalouden osaamisala, poronhoitaja

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja tehdä poronhoitoon liittyvät vuosikierron mukaiset työtehtävät
- toimia porovahinkotilanteissa
- käsitellä poroja
- käyttää, huoltaa ja korjaa poronhoidossa tarvittavia koneita ja laitteita sekä rakenteita
- tehdä poroelinkeinon harjoittajalle kuuluvat taloushallinnon toimenpiteet
- valita eloporonsa
- suorittaa tarvittaessa porojen lisäruokinnan
- tulkita poron ikään, sukupuoleen ja vuodenaikoihin liittyvää käyttäytymistä
- tunnistaa porojen yleisimpien sairauksia
- ennaltaehkäistä poron sairauksien syntyä ja leviämistä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- eläinkuljettajan tutkinnon suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet ja eläinten lopetukseen liittyvän lainsäädännön hallitseminen
- käyttää henkilökohtaisia suojaamia, ottaa huomioon työturvallisuuskohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinonosat/3307552>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

Vuodenkierron työtehtävät (20 osp)

- käsittelemällä poroja aitauksissa
- valitsemalla siitosporoja
- ottamalla talteen ja jatkokäsittelemällä materiaaleja
- tarkkailemalla porojen ravinto- ja laiduntilannetta ja varmistamalla porojen ravinnonsaanti, tarvittaessa ruokinnalla
- toimimalla porovahinkotilanteissa
- käyttämällä, huoltamalla ja korjaamalla moottorikelkkaa, mönkijää ja muita koneita ja laitteita
- tekemällä ja korjaamalla rakenteita

Porotalousyrittäjäyys (15 osp)

- perehtymällä porotaloutta koskevaan lainsäädäntöön
- perehtymällä maankäyttöä ohjaavaan lainsäädäntöön sekä laiduntutkimuksen menetelmiin ja tuloksiin
- osallistumalla ajankohtaisiin porotaloutta käsitteleviin tapahtumiin, esim. poroparlamentiin
- hoitamalla poronomistajan taloushallintotehtäviä
- perehtymällä poron elintoimintoihin, sairauksien ennaltaehkäisemiseen, niiden tunnistamiseen ja hoitamiseen
- harjoittelemalla ensiaputaitoja (EAI ja EAII vastaavat taidot)

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö koostuu kahdesta osakokonaisuudesta, jotka ovat:

- 1) Myyntierotukseen liittyvät työt
- 2) Hallintoon ja yrittämiseen liittyvät tiedot

Näyttö suoritetaan myyntierotukseen liittyvien töiden osalta työpaikalla ja hallintoon ja yrittämiseen liittyvien tietojen osalta oppilaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Poronhoito itsessään on keskeinen osa saamelaista kulttuuria. Saamelaisaluetta koskeva lainsäädäntö, saamelaiset perinteiset työtavat ja luonnontuntemus sisältyvät opetukseen.

Etenemisen ehto

Opiskelijalla ei saa olla terveydellistä estettä käsitellä poroja.

9.3 Valinnaiset tutkinnon osat**9.3.1 Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp (koodi: 106057)**

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja tehdä poronhoitoon liittyvät vuosikierron mukaiset työtehtävät
- toimia porovahinkotilanteissa
- käsitellä poroja
- käyttää, huoltaa ja korjaa poronhoidossa tarvittavia koneita ja laitteita sekä rakenteita
- tehdä poroelinkeinon harjoittajalle kuuluvat taloushallinnon toimenpiteet
- valita eloporonsa
- suorittaa tarvittaessa porojen lisäruokinnan
- tulkita poron ikään, sukupuoleen ja vuodenaikoihin liittyvää käyttäytymistä
- tunnistaa porojen yleisimpiä sairauksia
- ennaltaehkäistä poron sairauksien syntyä ja leviämistä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- eläinkuljettajan tutkinnon suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet ja eläinten lopetukseen liittyvän lainsäädännön hallitseminen
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

<p>Toteutussuunnitelma</p> <p>Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opettelemalla perustyökalujen ja rakennustekniikoiden hallintaa • suunnittelemalla ja toteuttamalla kunnostus- ja rakennusprojekteja • huoltamalla rakenteita • suunnittelemalla ulkoilureittejä • huoltamalla, kunnostamalla ja rakentamalla reittirakenteita • toimimalla työyhteisössä
<p>Arviointisuunnitelma</p> <p>Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö suoritetaan työpaikalla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.</p>
<p>Saamelaiskulttuurin toteutuminen</p> <p>Reittien suunnittelussa huomioidaan kulttuuriset arvot.</p>
<p>Etenemisen ehto</p> <p>Moottorisahakoulutus on suositeltavaa olla suoritettuna ennen työssäoppimisjaksoa.</p>

9.3.2 Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp (koodi: 106033)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- tunnistaa yleisimmät kalalajit ja niiden elintavat ja elinympäristövaatimuksia
- käsitellä, asettaa pyyntiin ja huoltaa verkko-, saarto- ja koukkupydyksiä
- käsitellä kalat myyntiä varten
- toimia avustajana kalastusmatkailun työtehtävissä, kuten tuotteen suunnittelussa, valmistelussa, ohjaamisessa ja jälkihoitotehtävissä
- kertoa kaloista, niiden elintavoista ja elinympäristövaatimuksista, kalastusmenetelmistä ja kalastuskulttuurista
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävästä kehityksestä toimintatapoja.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/3307668>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

Kalastusmenetelmät (9 osp)

- perehtymällä alueen kalalajeihin ja niiden ekologiaan
- perehtymällä erilaisien pyydysten ominaisuuksiin
- harjoittelemalla pyydyskalastuksessa ja veneen kiinnityksessä käytettävien solmujen tekoa
- valmistelemalla pohjaverkot laskua varten
- laskemalla pohjaverkot pyyntiin ja niiden merkitseminen
- kokemalla pyydysverkot ja huoltamalla verkot
- perkaamalla kaloja
- laskemalla ja kokemalla juomukset (talviverkot)
- perehtymällä vapakalastuksen lupakäytänteisiin
- perehtymällä heittokalastuksen välineisiin ja solmuihin
- kalastamalla heittokalastusvälineillä
- kalastamalla vieheellä (soutu-uistelu)
- perehtymällä vetouisteluvälineisiin ja viehetyyppeihin
- käyttämällä moottorillista venettä uistelussa

Kalan käsittely ja jatkojalostus (6 osp)

- perehtymällä kalastustuotteita koskevaan lainsäädäntöön
- tarkkailemalla jalostuksen aikana lämpötilaa ja hygieniaa
- perehtymällä kalan käsittelyn ja –jalostuksen työvaiheisiin
- käsittelemällä saalis eli tainnutus, verestys, suomustus, perkaaminen, fileointi ja pakkaaminen
- suolaamalla kalaa eri menetelmillä
- savustamalla kalaa sekä lämmin- ja kylmäsavustuksella
- tekemällä ns. massatuotteita
- tekemällä puoli- ja täyssäilykkeitä
- pitämällä kalankäsittelytilat puhtaana

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö suoritetaan oppilaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Kalastus on perinteinen saamelainen elinkeino ja yhä tänä päivänä kotitarve- ja vapaa-ajankalastus perustuu perinteisiin kalastusmenetelmiin: verkko-, viehe- ja koukkukalastukseen. Kalan jalostuksessa huomioidaan myös perinteiset saamelaiset menetelmät ja: suolaus sekä lämmin- ja kylmäsavustus.

Saamelaiskulttuuri on esillä läpileikkausperiaatteella kaikessa opetuksessa sanastona, tarinoina, perinteisten kalastusvälineiden ja –menetelmien sekä ruoan valmistamistapojen kuvauksessa.

Etenemisen ehto

18-vuotta täyttäneellä tulee olla kalastuksenhoitomaksu suoritettuna.

9.3.3 Poronlihan jatkojalostus, 15 osp (koodi: 106055)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- käyttää ja huoltaa lihanjalostuksessa käytettäviä koneita, laitteita ja varusteita
- tuotteistaa poron ruhoksi ja leikata sen standardien mukaisiin lihalajitelmiin
- lajitella erilaiset lihalajitelmat käyttötarkoituksen mukaisesti
- pakata ja varastoida tuotteet markkinointia varten
- noudattaa voimassaolevia säädöksiä (muun muassa elintarvikelaki, eläinsuojelulaki ja eläinten lopetusta koskevat säädökset)
- hygieniapassin ja lopetusasetuksen (EY 1099/2009) mukaisen kelpoisuustodistuksen suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- laskea tuotantokustannuksia ja hinnoitella tuotteita
- ottaa talteen poron teurastuksessa ja jalostuksessa syntyviä sivutuotteita
- kertoa asiakkaille tuotteiden perinteistä ja käytöstä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/3307664>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työelämässä.

Oppimistavoitteet saavutetaan:

Lihan tuotanto (4 osp)

- käsittelemällä ja hoitamalla teurasporoja
- lopettamalla poro säädösten mukaisesti
- teurastamalla poroja
- ottamalla talteen sivutuotteita
- huolehtimalla jätteistä asianmukaisesti
- paloittelemalla poron ruho sekä perinteisellä että teollisella menetelmällä
- leikkaamalla liha ruhon osiksi ja lajitteiksi
- tarkkailemalla lihan ja sivutuotteiden laatua
- Toimimalla laitoksen puhtaanapidon tehtävissä

Jalostus (2 osp)

- käyttämällä ja huoltamalla tiloja, koneita ja muita välineitä
- perehtymällä lajitteiden perinteiseen käyttöön
- pakkaamalla ja varastoimalla lihoja
- valmistamalla lihajalosteita uusilla ja perinteisillä menetelmillä
- Toimimalla laitoksen puhtaanapidon tehtävissä

Lainsäädäntö ja yrittäjyys (2 osp)

- suorittamalla omavalvonnan mukaiset toimenpiteet
- perehtymällä lihantuotantoon liittyvään lainsäädäntöön (esim. hygienia-, elintarvike-, omavalvonta-, lopetus- ja eläinsuojelusäädökset sekä suoramyntisäädökset)
- perehtymällä pakkausmateriaaleihin, -tapoihin ja -merkintöihin

- laskemalla kustannuksia ja hinnoittelemalla tuotteita
- suunnittelemalla lihatuotteiden markkinointia

Syventävä työskentely (työelämässä) (7 osp)

- Työskentelemällä lihantuotannossa henkilökohtaisen suunnitelman mukaisesti

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä teurastamalla poroja ja käsittelemällä poron lihaa alan tuotantolaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Poronlihan tuotannossa käsitellään myös perinteisiä saamelaisia työtapoja ja valmistetaan perinteisiä tuotteita. Saamelaisen perinteen mukaisesti porosta hyödynnetään lähes kaikki lihantuotannossa syntyvät materiaalit. Lihan jalostuksessa opetetaan perinteiset saamelaiset menetelmät suolaaminen, kuivaaminen ja lämminsavustus. Saamelaiskulttuuri on esillä läpileikkausperiaatteella kaikessa opetuksessa sanastona, tarinoina, perinteisten kalastusvälineiden ja –menetelmien sekä ruoan valmistamistapojen kuvauksessa.

Etenemisen ehto

Opiskelijan on oltava ruumiillisesti ja henkisesti kykenevä toimimaan lihan tuotannossa ja tuotantolaitosympäristössä.

9.3.4 Poron käyttö matkailussa, 15 osp (koodi: 106053)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- käyttää ja huoltaa lihanjalostuksessa käytettäviä koneita, laitteita ja varusteita
- tuotteistaa poron ruhoksi ja leikata sen standardien mukaisiin lihalajitelmiin
- lajitella erilaiset lihalajitelmat käyttötarkoituksen mukaisesti
- pakata ja varastoida tuotteet markkinointia varten
- noudattaa voimassaolevia säädöksiä (muun muassa elintarvikelaki, eläinsuojelulaki ja eläinten lopetusta koskevat säädökset)
- hygieniapassin ja lopetusasetuksen (EY 1099/2009) mukaisen kelpoisuustodistuksen suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- laskea tuotantokustannuksia ja hinnoitella tuotteita
- ottaa talteen poron teurastuksessa ja jalostuksessa syntyviä sivutuotteita
- kertoa asiakkaille tuotteiden perinteistä ja käytöstä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävästä kehityksestä toimintatapoja.

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

Poron hoitaminen aitauksessa

- ventämällä poroja ja hoitamalla niitä aitauksissa
- ruokkimalla poroja ja tarkkailemalla niiden hyvinvointia
- valitsemalla ajoporoiksi soveltuvia poroja
- tekemällä ja huoltamalla porojen hoitamisessa tarvittavia rakenteita
- laskemalla ruokinnassa tarvittavan rehun menekkiä ja suunnittelemalla sen käyttöä

Poromatkailutapahtumassa toimiminen

- kouluttamalla ajoporoja
- valmistelemalla ja toteuttamalla matkailutapahtumaa
- seuraamalla kustannusten muodostumista ja perehtymällä hinnoittelun periaatteisiin perehtyminen
- perehtymällä eläinten hyvinvointia ja porojen kuljettamista koskevaan lainsäädäntöön
- perehtymällä matkailun turvallisuus- ja laatutekijöihin
- perehtymällä erilaisiin välineisiin ja niiden käyttötapoihin (mm. hihnat, pangat, länget, reet, sol- mut)
- tutustumalla erilaisiin poromatkailuirtyksiin

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä poromatkailutapahtumassa käsittelemällä ja hoitamalla poroja sekä palvelemalla asiakkaita. Tilanteeseen kuuluu myös erilaisten välineiden sekä laitteiden käyttöä ja huoltoa ja matkailutapahtuman valmistelua. Ammattitaidon osoittamiseen osallistuminen edellyttää matkailun turvallisuusmääräysten noudattamista.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Tutkinnon osan sisältö perustuu perinteisiin saamelaisiin tapoihin käyttää poroja ajokkaina.

Etenemisen ehto

Opiskelijalla ei saa olla terveydellistä estettä käsitellä poroja.

9.3.5 Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksia ja osaamistaan
- etsiä ja ideoida liiketoimintamahdollisuuksia
- kehittää liikeidean ja laatia sille liiketoimintasuunnitelman
- verkostoitua sidosryhmien kanssa

- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208035>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla:

- arvioimalla omia vahvuuksia ja osaamistaan
- tutustumalla toimintaympäristöön ja kilpailutilanteeseen
- laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle
- verkostoitumalla sidosryhmien kanssa
- laatimalla yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat

Arviointisuunnitelma

Henkilökohtainen näytön ja arvioinnin suunnitelma kirjataan HOKSiin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Opiskelijaa kannustetaan huomioimaan liiketoimintasuunnitelmassa saamelaislinkeinot ja toimiminen saamelaisalueella.

Etenemisen ehto

Ei ole.

9.3.6 Yrityksessä toimiminen

Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksia ja osaamistaan
- etsiä ja ideoida liiketoimintamahdollisuuksia
- kehittää liikeidean ja laatia sille liiketoimintasuunnitelman
- verkostoitua sidosryhmien kanssa
- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208037>

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla:

- arvioimalla omia vahvuuksia ja osaamistaan
- tutustumalla toimintaympäristöön ja kilpailutilanteeseen
- laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle
- verkostoitumalla sidosryhmien kanssa
- laatimalla yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat

<p>Arviointisuunnitelma</p> <p>Henkilökohtainen näytön ja arvioinnin suunnitelma kirjataan HOKSiin.</p>
<p>Saamelaiskulttuurin toteutuminen</p> <p>Opiskelijaa kannustetaan huomioimaan liiketoimintasuunnitelmassa saamelaiselinkeinot ja toimiminen saamelaisalueella.</p>
<p>Etenemisen ehto</p> <p>Ei ole.</p>

9.3.7 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa

Seuraavista paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvista tutkinnon osista opiskelija voi valita yhden tutkinnon osan (10-15 osp).

9.3.7.1 Ohjelmapalveluissa toimiminen, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja valmistella ohjelmapalvelutuotteen
- käyttää ja huoltaa ohjelmapalvelussa tarvittavia välineitä ja varusteita
- huolehtia toimintaympäristöstä
- opastaa ja palvella asiakkaita asiantuntevasti
- kertoa paikallisesta luonnosta, kulttuurista ja perinteistä
- huolehtia asiakkaiden hyvinvoinnista ja asianmukaisesta varustautumisesta
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- toimia luontevasti yllättävien tilanteiden edessä
- toimia yrityksen antamia asiakaslupauksia edistäen
- noudattaa toiminnassaan kestävän kehityksen periaatteita

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

- työskentelemällä oman alan yrityksessä
- palvelemalla asiakkaita sekä suomen että englannin kielellä
- opastamalla asiakkaita ohjelmapalveluiden toteuttamisessa
- huoltamalla tapahtumapaikkoja ja ohjelmapalveluissa käytettyjä välineitä
- toimimalla työyhteisön jäsenenä yrityksen laatutavoitteita noudattaen

<p>Arviointisuunnitelma</p> <p>Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Näyttö suoritetaan työpaikalla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.</p>
<p>Saamelaiskulttuurin toteutuminen</p> <p>Asiakas- ja opastuspalveluiden toteutuksessa korostetaan kestävän matkailun periaatteita. Saamelaisalueella kestävyteen sisältyy oleellisesti myös saamelaiskulttuurin huomioiminen kulttuurisesti kestäväällä tavalla.</p> <p>Inarin alueen matkailullinen vetovoima perustuu vahvasti saamelaiskulttuuriin. Opiskelija jakaa tietouttaan asiakkaille saamelaiskulttuurista.</p>
<p>Etenemisen ehto</p> <p>Ei ole.</p>

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle:

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessien hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ohjelmapalvelun suunnittelu ja valmistautuminen	osallistuu yhdessä ryhmän kanssa ohjelmapalvelun suunnitteluun	Toimii aktiivisesti ohjelmapalvelun suunnittelussa ja vastaa mahdollisesti jonkin osa-alueen suunnittelusta	Suunnittelee itsenäisesti toteutettavan ohjelmapalvelun huomioiden asiakasryhmän mahdolliset rajoitukset
	Toimii ryhmän mukana suunnittelutyössä	Toimii aktiivisesti ryhmän jäsenenä ja tekee ehdotuksia ohjelmapalvelun suunnitteluun	Ottaa suunnittelussa huomioon toiminnon erityispiirteet ja esim. sään vaikutukset
	Tekee ohjattuna toteutusta edeltävät toimenpiteet	Tekee itsenäisesti ohjelmapalvelun toteutusta edeltäviä toimenpiteitä	Tekee ohjelmapalvelun toteutusta edeltävät toimenpiteet ja varmistaa suorituspaikkojen soveltuvuuden toimintaan
	Noudattaa ohjattuna aikatauluja ja työohjeita	Noudattaa aikatauluja ja työohjeita	noudattaa aikatauluja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista
Turvallisuudesta huolehtiminen	Välttää vaaratilanteita	Ennakoi riskejä ja tunnistaa vaaratilanteita	Ennakoi riskejä, tunnistaa vaaratilanteet sekä tekee tarvittaessa muutoksia palvelun toteutuksessa
	toimii turvallisuusohjeiden mukaisesti	huomioi turvallisuuden opaspalvelun eri vaiheissa	Ottaa vastuun opaspalvelun toteutuksen turvallisuudesta

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Asiakaspalvelu	palvelee asiakkaita ohjatusti	palvelee asiakkaita työryhmän jäsenenä	Palvelee asiakkaita vuorovaikutteisesti ja ammattitaitoisesti
	toimii avustajana asiakkaiden varustautumisessa	toimii itsenäisesti ja aktiivisesti asiakkaiden varustautumisessa	Huolehtii itsenäisesti asiakkaiden hyvinvoinnista ja asianmukaisesta varustautumisesta sekä tunnistaa asiakkaan erityistarpeet
	toimii yrityksen toimintaperiaatteiden mukaisesti	toimii omalta osaltaan siten, että asiakkaille palvelun suhteen annetut lupaukset täyttyvät	Vastaa siitä, että asiakkaille palvelun suhteen annetut lupaukset täyttyvät
	selviytyy auttavasti englannin kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa	käyttää englannin kieltä oman alan viestintätilanteissa	käyttää sujuvasti englannin kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa
Opastaminen	toimii avustajana ohjelmapalvelun opastamisessa	toimii ryhmän oppaana	Toimii ryhmän oppaana ammattitaitoisesti, jämäkästi ja määrätietoisesti koko toiminnan ajan
	toimii avustajana ohjelmapalvelun toteuttamisessa	opastaa ohjelmapalvelun ottaen huomioon asiakkaiden erityistarpeita	Johtaa ja opastaa ohjelmapalvelun ottaen huomioon asiakkaiden tarpeet
	toimii avustajana välineiden käytön opastuksessa	opastaa asiakkaita välineiden käytössä	Opastaa itsenäisesti ja ammattitaitoisesti asiakkaita välineiden käytössä
	toimii ryhmän mukana ja ohjattuna muuttuvissa tilanteissa ja onnettomuustapauksissa	toimii itsenäisesti muuttuvissa tilanteissa ja onnettomuustapauksissa	Toimii tilanteen edellyttämällä tavalla esim. olosuhteiden muuttuessa tai onnettomuuden sattuessa ja vastaa ensiavusta ja pelastautumisesta
Koneiden, laitteiden ja välineiden käyttäminen	käyttää ohjatusti erilaisia toimintaan liittyviä välineitä ja varusteita	tuntee ja käyttää toimintaan liittyviä välineitä ja varusteita	Käyttää sujuvasti toimintaan liittyviä välineitä ja varusteita
	valitsee itselleen sopivat varusteet ja välineet	valitsee itselleen ja asiakkaille sopivat varusteet ja välineet	Valitsee itselleen ja asiakkaille sopivat varusteet ja välineet
	käyttää toiminnassa tarvittavia työvälineitä	käyttää vastuullisesti toiminnassa tarvittavia työvälineitä	Toimii välineiden pitkäikäisyyttä edistäen

	huolehtii ohjattuna toimintaan liittyvien välineiden päivittäisestä käyttökunnosta	huoltaa itsenäisesti toimintaa liittyviä välineitä ja varusteita	Huoltaa ja korjaa toimintaan liittyviä välineitä ja varusteita myös maasto-olosuhteissa
--	--	--	---

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Vieraiden kulttuurien tuntemus	ottaa ohjatuksi huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteitä	tuntee ja ottaa huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteitä	Tuntee ja ottaa huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteet
Ohjelmapalvelun tuntemus	toimii ryhmän mukana ohjelmapalvelun, sen suorittamisen ja välineiden käytön esittelyssä	kertoo ohjelmapalvelusta, sen suorittamisesta ja välineiden käytöstä	Kertoo asiantuntevasti kyseisestä ohjelmapalvelusta, sen suorittamisesta ja välineiden käytöstä
Luonnon, kulttuurin ja perinteen hyödyntäminen	toimii ryhmän mukana paikallisesta ja alueellisesta luonnosta kerrottaessa	kertoo paikallisesta ja alueellisesta luonnosta	Kertoo sujuvasti paikallisesta ja alueellisesta luonnosta
	toimii ryhmän mukana paikallisesta kulttuurista, perinteistä ja historiasta kerrottaessa	kertoo paikallisesta kulttuurista, perinteistä ja historiasta	Kertoo sujuvasti paikallisesta kulttuurista, perinteistä ja historiasta
	toimii ryhmän mukana hyödynnettäessä alueen tarinoita, luonnon- ja kulttuuriympäristöjä sekä historiaa	hyödyntää alueen tarinoita, luonnon- ja kulttuuriympäristöjä tai historiaa	hyödyntää ammattitaitoisesti ja monipuolisesti alueen tarinoita, luonnon- ja kulttuuriympäristöjä sekä historiaa.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisutaito	osaa ohjattuna ratkoa maastossa esiin tulevia pulmatilanteita ja ilmoittaa ongelmista vastuuhenkilölle	osaa ratkoa maasto-olosuhteiden pulmatilanteita ja ilmoittaa oma-aloitteisesti esille tulleet ongelmat	ratkaisee itsenäisesti pulmatilanteita ja ongelmia maastossa, raportoi niistä ja tekee kehittämissuhteita
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii ryhmän mukana vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä sekä vuorovaikutustilanteissa	toimii joustavasti vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä	toimii aktiivisesti koko työyhteisön toimintaa huomioiden
	toimii ryhmän mukana laaditun ohjelman mukaisesti	noudattaa laadittua ohjelmaa, neuvottelee muutoksista erilaisten asiakkaiden kanssa ja tekee esityksiä muutoksista	toimii laaditun ohjelman puitteissa joustavasti ja erilaisista kulttuureista peräisin olevien asiakkaiden mielipiteitä kunnioittaen

Ammattietiikka	toimii ohjatusti kestävän kehityksen arvojen mukaisesti	huomioi itsenäisesti kestävän kehityksen eri ulottuvuuksia	noudattaa toiminnassaan kestävän kehityksen eri ulottuvuuksia monipuolisesti ja vastuullisesti
	toimii rehellisesti ja vastuuntuntoisesti työssään	toimii avoimesti, rehellisesti ja vastuuntuntoisesti työssään	perustaa toimintansa avoimuuteen, rehellisyyteen, vastuuseen
	toimii työssään suvaitsevaisesti	kunnioittaa kanssaihmisten (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia	kunnioittaa kanssaihmisten (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia sekä pyrkii noudattamaan tasa-arvon ja tasapuolisuuden periaatteita
	arvostaa ammatiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä	toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammatiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä	toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammatiaan maaseudun elinvoimaisuuden ja kulttuurin edistäjänä
Terveys, turvallisuus ja työkyky	huolehtii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta	huolehtii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien sekä ottaa huomioon olosuhteiden tuomat riskit	huolehtii aktiivisesti omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta sekä ottaa huomioon olosuhteiden tuomat riskit

9.3.7.2 Poronhoidon maastotyöt, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja toteuttaa tokkakuntansa (siida) maastossa tehtäviä poronhoitoitöitä
- kulkea tokkakuntansa alueella ja kertoa sen käytöstä eri vuodenaikoina, porojen kokoamis- ja kuljetusreiteistä, laidunnuspaikoista eri vuodenaikoina sekä perinteisistä kulkukeinoista (geaidnu)
- kertoa lähialueen poronhoitotavoista ja työvaiheista
- tunnistaa perhekuntansa poromerkit
- kertoa porokoiran käytöstä poronhoidossa
- käyttää ja huoltaa poronhoidon maastotyössä tarvittavia pientyövälineitä, motorisoituja työvälineitä (moottorikelkka, mönkijä) sekä tiedonsiirto- ja paikantamisvälineitä (esim. gps-laite ja karttasovellukset)
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

Porojen hoitaminen maastossa

- osallistumalla maastossa tehtäviin poronhoitotöihin
- kulkemalla maastossa eri vuodenaikoina
- perehtymällä oman paliskunnan alueen paikkatietoihin
- käyttämällä ja huoltamalla maastoajoneuvoja
- perehtymällä oman poronhoitoyhteisön poromerkkeihin

Lähialueen poronhoitotapojen tuntemus

- perehtymällä porojen käsittelyyn lähialueen poronhoitoyhteisöissä

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä maastotöitä omalla alueellaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Tutkinnon osan sisältö perustuu saamelaiseen perinteeseen toteuttaa poronhoitoa maastossa ja sukuyhteisössä.

Etenemisen ehto

Opiskelijalla ei saa olla terveydellistä estettä käsitellä poroja.

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle:

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
Poronhoidon maastotyön suunnittelu, työsuorituksen arviointi ja oman toiminnan kehittyminen	Opiskelija suunnittelee työtään, ohjattuna	suunnittelee oman työnsä	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia töitä ja tehtäviä
	arvioi työnsä onnistumista	arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa ja selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista oma-aloitteisesti	arvioi työnsä onnistumista, perustelee arviotaan ja arvioi sekä kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään
Poronhoidon maastotyön kokonaisuuden toteutuminen, itsenäisyys ja vastuullisuus	toimii tutuissa työtehtävissä	ottaa huomioon työskentelyssään työnsä kokonaisuuden	ottaa huomioon työnsä kokonaisuuden toimintaympäristönsä ja oman työnsä osana sitä
	työskentelee siten, että työn lopputulos on hyväksyttävissä työn suunnitelman tai	työskentelee siten, että työn lopputulos sisältää työtehtävän	työskentelee työpaikan erityisvaatimusten mukaisesti siten, että työn lopputulos on

	laatatavoitteiden mukaisesti	erityisvaatimuksia	tavoitteiden mukainen
	tarvitsee työvaiheissa etenemisessä ajoittaista ohjausta	etenee sujuvasti työvaiheesta toiseen	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan
	noudattaa työohjeita, työaikoja, sopimuksia sekä neuvottelee poikkeamista	tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja huolehtii työtehtävistään alusta loppuun ja vastaa omasta työosuudestaan	tekee omalla vastuualueellaan omatoimisesti muitakin kuin annettuja työtehtäviä

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija		
Työtehtävien ja työympäristöön soveltuvien työmenetelmien ja työvälineiden sekä materiaalien valinta ja käyttö.	käyttää työhönsä liittyviä keskeisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja toistuvissa työtilanteissa, mutta tarvitsee joidenkin osalta ohjausta	käyttää työhönsä liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja omatoimisesti työtilanteissa	valitsee työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää niitä sujuvasti vaihtelevissa työtilanteissa
ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija		
Työssä tarvittavan tiedon hallinta ja soveltaminen.	käyttää tavallisimpien menetelmien, välineiden ja materiaalien käytön perustana olevaa tietoa toistuvissa työtilanteissa, mutta tarvitsee ohjausta tiedon hankinnassa ja soveltamisessa	hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti	hankkii ja käyttää itsenäisesti tietoa työssään vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee työhön liittyviä ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H3	Kiitettävä K5
	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hakee ohjattuna tietoa	hakee tietoa ohjeiden mukaan	hakee itsenäisesti tietoa
Oma osaaminen työn tekijänä ja työn kehittäminen, ongelmien ratkaiseminen sekä	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä ja arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia tehtäviä ja arvioi osaamistaan ja työnsä onnistumista sekä perustelee arviotaan
			arvioi ja kehittää

valintojen ja päätösten tekeminen.			työskentelytapojaan ja työympäristöään
	arvioi työnsä onnistumista	ottaa vastaan palautetta ja toimii palautteen mukaisesti	kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta
	selviytyy tutuista tilanteista, mutta muuttuvissa ja valintatilanteissa tarvitsee ohjausta ja tukea	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista oma-aloitteisesti	toimii erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, tilanteeseen sopivasti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja
Vuorovaikutus ja yhteistyö Toiminta vuorovaikutustilanteissa ja yhteistyökyky.	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan omassa oppimis- ja työyhteisössään	toimii tilanteen vaatimalla tavalla omassa oppimis- ja työyhteisössään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja
	tekee työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	toimii tutussa työyhteisössä ja ryhmässä ja pyytää tarvittaessa apua muilta	toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	tukee ja auttaa muita sekä ottaa työssään huomioon seuraavan työvaiheen ja työntekijän
Ammattietiikka Toiminta ammattietiikan, ammatin arvoperustan ja tehtyjen sopimusten mukaisesti.	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita ja aikatauluja	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita, sopimuksia ja säädöksiä sekä aikatauluja	toimii työyhteisön arvojen, tavoitteiden, eettisten ohjeiden, sopimusten ja säädösten mukaisesti vaihtelevissa tilanteissa sekä noudattaa aikatauluja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky Terveyttä ja toimintakykyä sekä työturvallisuutta ylläpitävä toimiminen.	noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden
	varmistaa turvallisuuden ohjeiden mukaisesti	varmistaa turvallisuuden	varmistaa turvallisuuden ja tiedottaa havaitsemistaan vaaroista ja riskeistä
	käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä
	työskentelee pääsääntöisesti ergonomisesti oikein	työskentelee ergonomisesti oikein	käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian

9.3.7.3 Kansainvälisessä yhteistyössä toimiminen, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja järjestää kansainvälistä yhteistyötä

- esitellä omia ja alueensa lähtökohtia ja näkemyksiä kulttuuritaustoiltaan erilaisille toimijoille
- ohjata kansainvälisiä ryhmiä oman osaamisalueensa tehtävissä
- käyttää toista kotimaista ja vierasta kieltä sekä tarvittavia kansainvälisen yhteydenpidon välineitä ja alustoja
- tehdä kansainvälisessä yhteistyössä toimimisesta raportteja ja esittää kehityskohteita
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

- osallistumalla erilaisiin kansainvälisen yhteistyön suunnittelun ja toteutuksen toimiin
- tutustumalla kansainvälisen yhteistyön erilaisiin organisaatioihin ja muihin toimijoihin
- osallistumalla kansainväliseen verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon erilaisilla viestimillä ja sovelluksilla

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kansainvälisen yhteistyön toimissa kulttuuritaustoiltaan erilaisten ryhmien kanssa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Opiskelija voi osallistua oppilaitoksen oman kansainvälisen saamelaisyhteisön ja muun alkuperäiskansayhteistyön kansainvälisiin toimiin, joissa usein pääasiallinen käyttökieli on saamenkieli.

Etenemisen ehto

Ei ole.

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 51)

9.3.7.4 Tutkimuksessa avustaminen, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella ja järjestää oman osallistumisensa tutkimukseen liittyviin tehtäviin
- kertoa omia ja alansa lähtökohtia ja näkemyksiä tutkimuksen eri työntekijöille
- käyttää toista kotimaista tai vierasta kieltä tutkimuksen käytännön tehtäviin liittyvissä yhteyksissä
- toimia avustajana erilaisissa tutkimukseen liittyvissä tehtävissä
- käyttää tutkimukseen liittyvissä tehtävissä tarvittavia työvälineitä ja tekniikoita
- tarkastella tutkimuksen vaikuttavuutta tutkimuksen kohteeseen, alueeseen, elinkeinoihin ja ihmisiin
- tehdä raportin työstään ja tutkimusjärjestelyistä sekä arvioida osaansa tutkimuksen suorittamisessa

- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden sekä edistää kestävästä kehityksen toimintatapoja.

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla.

Oppimistavoitteet saavutetaan:

- osallistumalla erilaisiin tutkimusten suunnittelun ja toteutuksen toimiin
- tutustumalla tutkimusta tekeviin organisaatioihin ja muihin toimijoihin
- tarkastelemalla tutkimusten vaikuttavuutta alueeseen, elinkeinoihin ja asukkaisiin

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tutkimuksessa avustamisen tehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Opiskelija voi oppia ja osoittaa osaamisensa jossakin oppilaitoksen työssäkäyntialueella toimivassa tutkimuslaitoksessa, joiden tutkimusten kohteita ovat saamelaiskulttuuri, siihen liittyvät elinkeinot tai ympäristö, yhdessä saamelaisyhteisöön kuuluvien työntekijöiden kanssa.

Etenemisen ehto

Ei ole.

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 50)

9.3.7.5 Porojen talviruokinta, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- suunnitella aidat ja muut rakenteet säännöllistä tarha- tai maastoruokintaa varten sekä huoltaa ja korjata niitä
- suunnitella rehujen hankinnan
- suunnitella ja toteuttaa porojen tuonti ja sijoittelu tarhoihin ja ruokintapaikoille maastoon sekä porojen siirtämisen takaisin luonnonlaitumille
- ruokkia poroja tarhassa ja maastossa ympäristön, työntekijöiden ja porojen terveys huomioon ottaen
- arvioida poron hoidon tarpeen, toimia tarvittaessa eläinlääkärin ohjeiden mukaan porojen lääkitemisessä ja muussa hoidossa sekä hätälopettaa poron eläinsuojelusäädösten mukaisesti
- seurata kustannuksia ja sopeuttaa toiminta niin, että se on taloudellisesti perusteltua
- järjestää ja toteuttaa tarhauksen jätehuollon

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla. Oppimistavoitteet saavutetaan:

- suunnittelemalla ja järjestämällä porojen talviruokintapaikat
- suunnittelemalla ja toteuttamalla rehujen hankinta
- toteuttamalla porojen talviruokinta tarhassa tai maastossa
- tarkkailemalla ruokinnan kuluja ja tuottoja

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä ruokkimalla poroja maastossa tai tarhassa päivittäin sekä tekemällä muita ruokinnassa olevien porojen päivittäiseen hoitamiseen liittyviä toimenpiteitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Porojen kanssa työskentely on keskeinen osa saamelaiskulttuuria. Opiskelijan ja työyhteisön poronhoidon saamenkielinen tai siihen pohjautuva sanasto säilyy ja kehittyy, kun porojen kanssa ollaan tekemisissä päivittäin.

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 50).

9.3.7.6 Poron lopettaminen teurastuksessa, 5 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

- noudattaa työssään eläinten käsittelyä ja lopettamista koskevaa lainsäädäntöä
- noudattaa työssään työturvallisuutta, hygieniaa ja teurastamon omavalvontasuunnitelmaa
- suunnitella ja tehdä poron lopettamiseen sisältyvät työvaiheet teurastamalla lopettamisasetuksen kelpoisuusvaatimusten tasoisesti
- käyttää työvälineitä ja laitteita turvallisesti ja huomioiden tila- ja laitekohtaiset turvallisuusmääräykset
- puhdistaa ja huoltaa työvälineet ja laitteet
- tunnistaa koneiden, laitteiden ja tilan rakenteiden vaativamman huollon ja korjauksen tarpeet sekä tiedottaa niistä eteenpäin
- lajitella jätteet ja toimittaa ne tarkoituksenmukaisesti keräyspisteisiin
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia niitä vaativissa työtehtävissä

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla.
Oppimistavoitteet saavutetaan:

Lainsäädäntö (1,5 osp)

- työturvallisuus
- hygi-passi
- poronhoitajan hätäensiapu
- lainsäädäntö ja omavalvonta
- eläinsuojelulaki ja -asetus, lopetusasetus
- omavalvontasuunnitelman lopettamista koskevat määräykset
- omavalvontasuunnitelman päivittäiset kirjaukset
- porojen dokumentit

Lopettamisen työt (työelämässä oppiminen) (3,5 osp)

- omavalvonnan päivittäiset toimenpiteet ja kirjaukset
- lopettamiseen liittyvät työt (säilyttäminen-verenlasku)
- siivous, jätehuolto ja välineiden huolto

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa työtehtävissä käytännön työssä poron teurastuksessa (sisältää lopettamiseen liittyvät vaiheet, siivous- ja huoltotyöt sekä kirjallisia töitä). Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Porojen kanssa työskentely on keskeinen osa saamelaiskulttuuria. Opiskelijan ja työyhteisön poronhoidon saamenkielinen tai siihen pohjautuva sanasto säilyy ja kehittyy, kun porojen kanssa ollaan tekemisissä päivittäin.

Etenemisen ehdot

vähintään 16 vuoden ikä, alaikäisiltä huoltajan suostumus
salmonella-todistus
henkinen ja fyysinen työkyky

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 51).

9.3.7.7 Nahkamuokkaamon ohjaajana toimiminen, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

Työn suunnittelu, materiaalit ja työvaiheet

- suunnitella ja toteuttaa sisnan perinteisen ja pienteollisen valmistuksen vaiheet
- suunnitella ja toteuttaa poronkoipinahkojen perinteisen ja pienteollisen valmistuksen vaiheet
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia niitä vaativissa työtehtävissä

Koneiden ja laitteiden turvallinen käyttö ja huolto

- työskennellä koneilla ja laitteilla turvallisesti ja huomioiden tila- ja laitekohtaiset turvallisuusmääräykset
- käyttää, säilyttää ja hävittää turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti nahanmuokkauksen kemikaaleja
- toteuttaa koneiden ja laitteiden päivittäiset huoltotoimenpiteet
- tunnistaa koneiden, laitteiden ja tilan rakenteiden vaativamman huollon ja korjauksen tarpeet sekä tiedottaa niistä eteenpäin
- ylläpitää ja päivittää osaamisensa vähintään kolmen vuoden välein

Siivous ja jätehuolto

- lajitella jätteet ja toimittaa ne tarkoituksenmukaisiin keräyspisteisiin
- huolehtia toimintaympäristön turvallisuudesta, siisteydestä ja viihtyisyydestä

Ohjaaminen ja neuvonta

- Suunnitella ja toteuttaa opiskelijaryhmälle usean päivän laajuisen sisnojen teon tai koipinahkojen käsittelyn kurssin
- laatia työohjeita koneiden ja laitteiden käyttöön sekä materiaalien käsittelyyn ja varastointiin
- ohjata tilankäyttäjiä koneiden, laitteiden ja tilojen turvalliseen käyttöön
- ohjata ja neuvoa sisnojen ja koipinahkojen työstämisen työvaiheissa toimimisessa
- ottaa huomioon erilaisten oppijoiden kanssa toimimisen vaatimukset

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla.

Oppimistavoitteet saavutetaan:

Muokkaamon käyttö 10 osp (opetus 6 osp, työelämä 4 osp)

- Ensiapu- ja työturvallisuustaidot
- Muokkaamalla nahkoja (nivotus, koneellinen kaapiminen, parkitus ja pehmitys)
- Valmistamalla koipinahkoja (nylky, suolaus, koneellinen näskäys ja parkitus)
- Käyttämällä ja huoltamalla muokkaamon koneita, laitteita ja työvälineitä
- Tekemällä siivouksen, muun puhtaanapidon ja jätehuollon työt

Ohjaaminen ja neuvonta 5 osp (opetus 3 osp, työelämä 2 osp)

- Ohjaamalla erilaisia oppijoita muokkaamotyöskentelyssä
- Laatimalla kuva-, teksti- ja video-ohjeita muokkaamon, koneiden ja laitteiden käyttöön sekä yleisesti nahkojen valmistukseen

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa työtehtävissä nahkamuokkaamalla poron sisnanahan ja koipinahkojen valmistuksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Koko poron hyödyntäminen ja käsityömateriaalien valmistaminen poron nahasta on keskeinen osa saamelaiskulttuuria. Opiskelijan ja työyhteisön poronhoidon saamenkielinen tai siihen pohjautuva sanasto säilyy ja kehittyy, kun perinteisiä ammattitaitoja ylläpidetään.

Etenemisen ehdot

Ei ole

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 51).

9.3.7.8 Paliskunnassa työskenteleminen, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa:

Työyhteisön jäsenenä toimiminen

- suunnitella työskentelynsä paliskunnassa poroisännän, työnjohtajan tai muun esimiehen alaisuudessa siten, että työpanos hyödyttää työyhteisöä
- osallistua paliskunnan päätöksentekoon ja muihin demokraattisiin prosesseihin
- kertoa paliskuntansa alueesta, sen käytöstä ja työyhteisöistä
- toimia paliskunnan, tokkakunnan tai muun ryhmän jäsenenä oman asemansa mukaisesti

Oma alue, vuodenvierailu ja perinteinen käyttö

- perustella paliskuntansa alueen laidunkierron, poronhoidon rakenteet ja laiduntamisen
- toteuttaa työskentelynsä paliskunnassa poroisännän, työnjohtajan tai muun esimiehen alaisuudessa siten, että työpanos hyödyttää työyhteisöä
- kulkea paliskuntansa, tokkakuntansa tms alueella kävellen tai maastoajoneuvoilla vakiintuneiden hyväksytyjen käytäntöjen mukaisesti ottaen huomioon porojen vuodenaikaan liittyvän käyttäytymisen ja tarpeet

Vastuullisuus

- lajitella, kierrättää ja hävittää työssään syntyvät jätteet
- valita työvälineet, -menetelmät ja materiaalit välttämällä kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia
- toimia työyhteisön päätöksiksi ja perinteitä noudattaen
- ottaa työssään huomioon oman, työryhmänsä ja porojen turvallisuuden ja hyvinvoinnin

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla.

Oppimistavoitteet saavutetaan:

Paliskuntalaisen taidot

- Toimimalla paliskunnassa työnjohtajan tai muun esimiehen alaisuudessa sekä työyhteisössä oman asemansa mukaisesti
- Osallistumalla paliskunnan kokouksiin ja muihin demokraattisiin prosesseihin
- Huolehtimalla työssään syntyvien jätteiden kierrätyksestä, hävittämisestä ja keräilystä

Paliskuntalaisen tiedot

- Tutustumalla poronhoitolakiin ja asetukseen paliskunnan osakasta koskevilta osin
- Selvittämällä paliskuntansa alueen maastot, alueiden poronhoito- ja muun käytön, rakenteet ja laidunkierron
- Selvittämällä työhönsä liittyvät ympäristönäkökohdat (jätteet, työvälineet, -materiaalit ja -menetelmät)

Arviointisuunnitelma

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa työtehtävissä nahkamuokkaamalla poron sisnanahan ja koipinahkojen valmistuksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Koko poron hyödyntäminen ja käsityömateriaalien valmistaminen poron nahasta on keskeinen osa saamelaiskulttuuria. Opiskelijan ja työyhteisön poronhoidon saamenkielinen tai siihen pohjautuva sanasto säilyy ja kehittyy, kun perinteisiä ammattitaitoja ylläpidetään.

Etenemisen ehdot

Ei ole.

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla porotaloustehtävissä paliskunnassa tai muussa Suomen porotalouden organisaatiossa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Tämän paikallisen tutkinnon osan arviointiin käytetään ns. yleistä arviointikriteeristöä (kts. sivu 51).

9.3.7.9 Yritystoiminta saamelaisalueella, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksiaan ja osaamistaan
- hahmottaa saamelaisalueen erityispiirteet toimintaympäristönä
- kehittää liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia
- rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja
- suunnitella, arvioida ja kehittää yrityksen liiketoimintaa
- toimia käytännön työtehtävissä yrittäjämäisesti

Toteutussuunnitelma

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisia taitoja opitaan oppilaitoksessa ja/tai työpaikalla:

- oppimalla tunnistamaan omia yrittäjäominaisuuksiaan, vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- tutustumalla saamelaisalueen toimijoihin, toimialoihin, elinkeinoihin ja yrittäjiin
- verkostoitumalla alueen yritysten kanssa
- perehtymällä alueen erityispiirteisiin ja rajamuodollisuuksiin
- perehtymällä eri yritysmuotoihin sekä monialayrittäjyyteen ja sivutoimiseen yrittäjyyteen
- kehittämällä oman liikeidean ja arvioimalla sen toteuttamismahdollisuuksia
- osallistumalla käytännön työtehtäviin toimien yrittäjämäisesti

- harjoittelemalla ja kehittämällä yrittäjämäistä toimintaa erilaisissa oppimisympäristöissä

Arviointisuunnitelma

Henkilökohtainen näytön ja arvioinnin suunnitelma kirjataan HOKSiin.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Tutkinnon osassa toteutetaan sisältöjä, joissa opiskelija perehtyy saamelaisalueeseen toimintaympäristönä, alueen erityispiirteisiin ja elinkeinoin, sekä näiden tarjoamiin mahdollisuuksiin yritystoiminnassa ja sidosryhmäyhteistyössä.

Etenemisen ehto

Ei ole.

Arviointitaulukko

Opiskelija osaa arvioida omia vahvuuksiaan ja osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa omia vahvuuksiaan toimia yrittäjänä • tuo osittain ohjatusti esiin oman osaamisensa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa omat vahvuutensa toimia yrittäjänä • esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuo esiin omat vahvuutensa ja niiden hyödyntämismahdollisuudet yrittäjänä toimiessa • arvioi omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan.

Opiskelija hahmottaa saamelaisalueen erityispiirteet toimintaympäristönä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii tietoa suunnittelun tueksi saamelaisalueen elinkeinorakenteesta • tunnistaa suunnittelussa saamelaiskulttuurin, monikulttuurisuuden ja luonto-olosuhteet • tunnistaa mahdollisuuksia yhdistää eri toimialoja yritystoiminnassa • tuntee toimialansa merkittävimmät toimijat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi suunnittelussa saamelaisalueen elinkeinorakenteen • huomioi suunnittelussa saamelaiskulttuurin, monikulttuurisuuden ja luonto-olosuhteet • arvioi mahdollisuuksia yhdistää eri toimialoja yritystoiminnassa • tunnistaa toimintaympäristön logistiset erityispiirteet • tuntee toimialansa merkittävimmät toimijat ja ymmärtää verkostoyhteistyön merkityksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi suunnittelussa saamelaisalueen elinkeinorakenteen • huomioi suunnittelussa saamelaiskulttuurin, monikulttuurisuuden ja luonto-olosuhteet • arvioi perustellen mahdollisuuksia yhdistää eri toimialoja yritystoiminnassa • huomioi suunnittelussa toimintaympäristön logistiset erityispiirteet • tuntee toimialansa merkittävimmät toimijat ja niiden toimintatavat ja tekee yhteistyötä heidän kanssa

Opiskelija kehittää liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean osittain ohjatusti • ideoi liikeideaa ja kuvaa organisaation liiketoimintamallin (BMC) osittain ohjatusti • hankkii tietoa toimialan lainsäädännöstä ja turvallisuustekijöistä • hankkii tietoa yrityksen perustamista tukevista palveluista ja tietolähteistä • tunnistaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti • ideoi liikeideaa ja kuvaa organisaation liiketoimintamallin (BMC) • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön ja turvallisuustekijät. • löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet • kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti ja arvioi sen toimivuutta • ennakoi ja analysoi markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • laatii liikeidean pohjalta realistisen ja perustellun liiketoimintamallin (BMC) • laatii alustavan budjetin, rahoitussuunnitelman ja riskienhallinta-analyysin • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön ja turvallisuustekijät.

	<ul style="list-style-type: none"> • löytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä hyödyntäen eri kanavia • kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja ja arvioi yhteistyömahdollisuuksia
--	--

Opiskelija rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa toiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita ja asiakkuuksia • verkostoituu osin ohjatusti keskeisten kumppaneiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii itsenäisesti tai ryhmän jäsenenä keskeisen yhteistyökumppanin tai asiakkaan • neuvottelee yhteistyön muodosta hankkimansa yhteistyökumppanin kanssa • solmii tarvittaessa yhteistyösopimuksen vastuut ja velvollisuudet huomioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii itsenäisesti yhteistyökumppaneita • sopii yhteistyön muodoista yhteistyökumppaneiden kanssa • solmii yhteistyösopimuksia vastuut ja velvollisuudet huomioiden • kartoittaa ja luo asiakkuuksia itsenäisesti

Opiskelija suunnittelee, arvioi ja kehittää yrityksen liiketoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee osin ohjatusti asiakaslähtöisesti yritystoimintaan liittyviä ongelmatilanteita • tunnistaa oman toimintansa merkityksen yrityksessä osana kokonaisuutta • arvioi yksin tai ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee asiakaslähtöisesti yritystoimintaan liittyviä ongelmatilanteita • arvioi toimintaansa ja asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti • tekee yksin tai ryhmän jäsenenä ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi huomioiden asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset sekä laatu- ja kustannustavoitteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee asiakaslähtöisesti yritystoimintaan liittyviä ongelmatilanteita varmistaen asiakastyytyväisyyden • arvioi toimintaansa yrittäjämäisesti suhteessa strategiaan tavoitteisiin • tekee aktiivisesti perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yritystoiminnan kehittämiseksi strategisten tavoitteiden suuntaisesti.

Opiskelija toimii käytännön työtehtävissä yrittäjämäisesti.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa oman roolin ja tehtävät • suunnittelee osin ohjattuna omia työtehtäviä • toimii yksin tai ryhmän jäsenenä työtehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää oman roolin ja tehtävät • suunnittelee omat työtehtävät • hoitaa yksin tai ryhmän jäsenenä työtehtävät • ratkaisee ongelmatilanteita asiakaslähtöisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää ja osaa perustella oman roolin ja tehtävät • suunnittelee omat työtehtävät osoittaen toiminnassa joustavuutta, tehokkuutta ja hyvää ajankäytön hallintaa • hoitaa yksin tai ryhmän jäsenenä työtehtävät vastuullisesti ja omatoimisesti • ratkaisee ongelmatilanteita asiakaslähtöisesti varmistaen asiakastyytyväisyyden

9.3.8 Yleinen arviointikriteeristö

Oheisella arviointikriteeristöllä arvioidaan opiskelijan osaaminen näytöissä paikallisesti tarjottavissa tutkinnon osissa 9.3.7.3 – 9.3.7.9.

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit viidelle eri osaamisen tasolle:

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tutuissa työtehtävissä turvallisesti • tekee työt sovitussa aikataulussa • kysyy tutuissa työtehtävissä esiintyvissä ongelmanratkaisutilanteissa apua • käyttää työtehtävissä toistuvasti tarvittavaa tietoa • toimii työtehtävään liittyvissä tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa • arvioi omaa osaamistaan tutuissa työtehtävissä
Tyydyttävä 2	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tutuissa työtehtävissä omatoimisesti ja turvallisesti tunnistuen vastuunsa • tekee työt sovitussa aikataulussa ja keskustelee mahdollisista muutostarpeista • ratkaisee tutuissa työtehtävissä tulevat ongelmanratkaisutilanteet oma-aloitteisesti • soveltaa työtehtävissä toistuvasti tarvittavaa tietoa • toimii työtehtävään liittyvissä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • arvioi omaa osaamistaan ja työtehtäviään oma-aloitteisesti
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii ennustettavissa, mutta mahdollisesti muuttuvissa työtehtävissä ja toimintaympäristöissä omatoimisesti, turvallisesti ja vastuullisesti • suunnittelee työnsä realistisesti sekä toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti • arvioi ongelmanratkaisutilanteissa avun tarpeen ja muuttaa toimintaa tarpeen mukaan oma-aloitteisesti • hankkii työssä tarvittavaa tietoa soveltaen sitä erilaisiin toimintaympäristöihin • toimii työtehtävään liittyvissä viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa vuorovaikutteisesti • arvioi omaa osaamistaan ja työtehtäviään oma-aloitteisesti ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa
Hyvä 4	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa omien työtehtäviensä loppuun tekemisestä mahdollisesti muuttuvissa työympäristöissä toimien turvallisesti ja vastuullisesti • suunnittelee ja aikatauluttaa työnsä realistisesti, toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti sekä järjestellee työnsä huomioiden muut työntekijät • selviytyy muuttuvissa tilanteissa ja ongelmanratkaisuissa itsenäisesti käyttäen tarvittavaa tietoa apuna • hankkii omatoimisesti työssä tarvittavaa tietoa soveltaen sitä ammattimaisesti erilaisissa toimintaympäristöissä • viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti erilaisissa tilanteissa sekä toimii sujuvasti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä • arvioi omaa osaamistaan ja työtehtäviään realistisesti ja itsenäisesti ja esittää kehittämisehdotuksia
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa omien työtehtäviensä loppuun tekemisestä itsenäisesti myös muuttuvissa työympäristöissä ja tilanteissa sekä edistää turvallisuutta ja vastuullisuutta • suunnittelee työnsä realistisesti kokonaisuuteen sovittaen, toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti sekä järjestellee työnsä huomioiden muut työntekijät • toimii erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa itsenäisesti ja etsii soveltuvaa ratkaisua tietoperustan pohjalta arvioiden tietoa kriittisesti • hankkii omatoimisesti työssä tarvittavaa tietoa soveltaen sitä ammattimaisesti erilaisissa toimintaympäristöissä perustellen ratkaisujaan • viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa ja kehittää omia vuorovaikutustaitojaan • arvioi omaa osaamistaan ja tehtäväaluettaan realistisesti ja kehittää omaa toimintaansa ja työtään.

10 Yhteiset tutkinnon osat

Tutkintoon kuuluvana opiskelija suorittaa 35 osaamispisteen laajuisesti yhteisiä tutkinnon osia. Niistä pakollisia tutkinnon osia on 26 osaamiseen laajuisesti ja valinnaisia tutkinnon osia 9 osaamispisteen laajuisesti. Yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet osaamisen arviointi on kirjattu tutkinnon perusteisiin.

10.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 19 osp (400012)

Pakolliset osa-alueet

- Äidinkieli (saame/suomi), 4 osp
- Toinen kotimainen kieli, ruotsi, 1 osp
- Vieraat kielet, englanti, 3 osp
- Toiminta digitaalisessa ympäristössä, 2 osp
- Taide ja luova ilmaisu, 1 osp

Valinnaiset osa-alueet

- Äidinkieli (saame/suomi), 2 osp
- Toiminta digitaalisessa ympäristössä, 3 osp
- Taide ja luova ilmaisu, 3 osp

VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS ÄIDINKIELELLÄ, SUOMI, 4 + 2 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä

Valinnaiset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 1, pakollinen, 1 osp

- tiedonhankinta erilaisista lähteistä
- tekijänoikeuksien ja lähteiden käytön periaatteet
- kirjoittaminen prosessina
- lähteisiin pohjautuvan tekstin laatiminen
- sähköiset viestit ja oppimispäiväkirja
- opiskelussa tarvittavan tieto- ja viestintäteknologian käyttöönotto ja soveltaminen
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 2, pakollinen, 1 osp

- keskustelu- ja kuuntelutaidot

- esiintymistilanteeseen valmistautuminen sekä vuorovaikutteinen, johdonmukainen ja tilannekohtainen esiintyminen
- mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleva kirjallisesti ja suullisesti oman alan ilmiön tai asian suullinen esittely
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 3, pakollinen, 1 osp

- alakohtaisten tekstien tunteminen ja laatiminen
- alakohtaisissa vuorovaikutustilanteissa viestiminen tilanteen mukaisella tavalla
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 4, pakollinen, 1 osp

- työnhakuasiakirjojen laatiminen ja/tai päivittäminen
- työpaikkahaastattelussa toimiminen
- oman osaamisen ja/tai tekemisen esittely
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 5, valinnainen, 1 osp

- sanaton viestintä
- kokous- ja neuvottelukäytännöt
- yhteistyöhakuinen toiminta ryhmätilanteissa
- kokouksen ja/tai palaverin asiakirjojen tunteminen ja laatiminen
- sekä spontaanien että valmisteltujen puheenvuorojen pitäminen
- perustelutaitojen syventäminen
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 6, valinnainen, 1 osp

- toiminnallisen pienoistutkielman laatiminen
- suullisen esityksen valmisteleminen ja pitäminen tutkielman pohjalta
- kielenhuollon perusasioiden kertausta

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS ÄIDINKIELELLÄ, SAAME, 4 + 2 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Ollašuhhtinplána | Toteutus suunnitelma:

Suorggi máhttinulbmiliid dáidduid studeanta oahppá lagašoahpahusas dahje iehčanassii oahpaheaddji vehkiin iešgudetlágan oahppanbirrasiin. | Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 1, bákkolaš, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 1, pakollinen, 1 osp

- árbediehtu gáldun | perinteistieto lähteenä
- dieđu ohcan iešgudetlágan gálduin | tiedonhankinta erilaisista lähteistä
- dahkkivuoigatvuodát ja gálduid geavaheami vuoddoáššit | tekijänoikeuksien ja lähteiden käytön periaatteet
- čállinproseassa | kirjoittaminen prosessina
- gálduide vuodduvvi deasvta čállin | lähteisiin pohjautuvan tekstin laatiminen
- elektrovnnalaš birrasat ja oahppanbeaivegirji | elektoriniset ympäristöt ja oppimispäiväkirja
- dárbbalaš diehto- ja gulahallanteknologiija atnui váldin ja heiveheapmi | tarvittavan tieto- ja viestintäteknologian käyttöönotto ja soveltaminen
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 2, bákkolaš, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 2, pakollinen, 1 osp

- ságastallan- ja guldalándáiddut | keskustelu- ja kuuntelutaidot
- ovdanbuktimii ráhkkanepmi | esiintymiseen valmistautuminen
- oaivila birra muitaleapmi ja oaivila ákkastallan | mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen
- iežas suorggi ášši birra muitaleapmi njálmálaččat | oman alan asian suullinen esittely
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 3, bákkolaš, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 3, pakollinen, 1 osp

- iežas suorggi deavsttaid dovdan ja čállin | oman alan tekstien tunteminen ja laatiminen
- iežas suorggi dilálašvuodain gulahallan | oman alan vuorovaikutustilanteissa viestiminen
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 4, bákkolaš, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 4, pakollinen, 1 osp

- iežas suorggi deavsttaid čállin | oman alansa tekstien laatiminen
- iežas suorggi gulahallandilálašvuodát | oman alansa vuorovaikutustilanteet
- iežas máhttima birra muitaleapmi | oman osaamisen esittely
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 5, váljaoahput, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 5, valinnainen, 1 osp

- sánehis gulahallan | sanaton viestintä
- spontána ja válmmaštallon sáhkavuoruid doallan | spontaanin valmisteltujen puheenvuorojen
- oaivila ákkastallandáidduid čiekŋudeapmi | mielipiteen preustelutaitojen syventäminen
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Gulahallan ja vuorováikkuhus eatnigillii 6, váljaoahput, 1 mč

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 6, valinnainen, 1 osp

- sáhkavuorru dahje unna dutkamušaš árbedieđu vuodul | puheenvuoro tai pienoistutkielma perinnetiedon pohjalta
- sáhkavuoru plánen | suullisen esityksen valmisteleminen
- giellagáhttema vuoddoáššit | kielenhuollon perusasioita

Árvvoštallanplána | Arviointisuunnitelma

Studeanta čájeha máhttima bargguiguin ja dárbbu mielde iskosiin. Studeanta sáhtta maid čájehit iežas máhttima dalle go lea oktasaš dutkkusosiid oahpaheddjiiguin soahpan ja máhttima čájeheapmi lea čájehanplána mielde. Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS ÄIDINKIELELLÄ, SUOMI TOISENA KIELENÄ, 4 + 2 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erialaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erialaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä

Valinnaiset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 1, suomi toisena kielenä, pakollinen, 1 osp

- tiedonhankinta erilaisista lähteistä
- tekijänoikeuksien ja lähteiden käytön periaatteet
- kirjoittaminen prosessina
- lähteisiin pohjautuvan tekstin laatiminen
- sähköiset viestit ja oppimispäiväkirja
- opiskelussa tarvittavan tieto- ja viestintäteknologian käyttöönotto ja soveltaminen
- kirjoitetun kielen käytänteitä

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 2, suomi toisena kielenä, pakollinen, 1 osp

- keskustelu- ja kuuntelutaidot
- esiintymistilanteeseen valmistautuminen sekä vuorovaikutteinen, johdonmukainen ja tilannekohtainen esiintyminen
- mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen kirjallisesti ja suullisesti
- oman alan ilmiön tai asian suullinen esittely
- kirjoitetun kielen käytänteitä

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 3, suomi toisena kielenä, pakollinen, 1 osp

- alakohtaisten tekstien tunteminen ja laatiminen
- alakohtaisissa vuorovaikutustilanteissa viestiminen tilanteen mukaisella tavalla
- kirjoitetun kielen käytänteitä

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 4, suomi toisena kielenä, pakollinen, 1 osp

- työnhakuasiakirjojen laatiminen ja/tai päivittäminen
- työpaikkahaastattelussa toimiminen
- oman osaamisen ja/tai tekemisen esittely
- kirjoitetun kielen käytänteitä

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 5, suomi toisena kielenä, valinnainen, 1 osp

- sanaton viestintä
- kokous- ja neuvottelukäytännöt
- kokouksen ja/tai palaverin asiakirjojen tunteminen ja laatiminen
- puheenvuorojen pitäminen
- perustelutaitojen syventäminen
- kirjoitetun kielen käytänteitä

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä 6, suomi toisena kielenä, valinnainen, 1 osp

- toiminnallisen pienoistutkielman laatiminen

- suullisen esityksen valmisteleminen ja pitäminen tutkielman pohjalta kirjoitetun kielen käytänteitä

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, 1 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Toinen kotimainen kieli, ruotsi 1, pakollinen, 1 osp

- arkielämän tilanteisiin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä
- oman alan työtehtäviin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

VIERAS KIELI, ENGLANTI, 3 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä
- toimia monikielisessä ja – kulttuurisessa ympäristössä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Vieraat kielet, englanti 1, pakollinen, 1 osp

- arkielämän tilanteisiin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä
- oman alan työtehtäviin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä

Vieraat kielet, englanti 2, pakollinen, 1 osp

- alakohtainen tietolähteiden hankkiminen ja hyödyntäminen
- alakotainen tietolähteiden arviointi

Vieraat kielet, englanti 3, pakollinen, 1 osp

- englannin kielen ja kulttuurin merkitys toimintaympäristössä
- kulttuurisensitiivisyyden huomioiminen toimintaympäristössä

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

TOIMINTA DIGITAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ, 2 + 3 OSP**Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp**

Opiskelija osaa

- käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja
- käyttää digitaalisia palveluita ja sovelluksia

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään
- tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella oppilaitoksen ja sen ulkopuolella olevissa oppimisympäristöissä.

- Käyttämällä digitaalisia palveluja ja sovelluksia
- Hyödyntämällä digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia omalla alallaan

Toiminta digitaalisessa ympäristössä 1, pakollinen 1 osp

- Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden ja sovellusten hyödyntäminen

Toiminta digitaalisessa ympäristössä 2, pakollinen 1 osp

- Digitaalisten palvelujen ja sovellusten käyttäminen

Toiminta digitaalisessa ympäristössä 3, valinnainen 1 osp

- Alakohtaisten digitaalisten ympäristöjen ja sovelluksien hyödyntäminen

Toiminta digitaalisessa ympäristössä 4, valinnainen 1 osp

- Alakohtaisten digitaalisten ympäristöjen ja sovelluksien hyödyntäminen

Toiminta digitaalisessa ympäristössä 5, valinnainen 1 osp

- Alakohtaisten digitaalisten aineistojen jakaminen ammattiin liittyvissä verkostoissa

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

TAIDE JA LUOVA ILMAISU, 1 + 3 osp**Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp**

Opiskelija osaa

- tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille
- ilmaista itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin
- ilmaista itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- havainnoida ja kerätä tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä
- suunnitella ja kokeilla teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208200>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä. Taide ja luova ilmaisu 5 ja 6 eli ns. kulttuuripassit opiskellaan itsenäisesti opettajan antamien ohjeiden mukaisesti.

Valinnaiset osaamispisteet (3 osp) opiskellaan valitsemalla toinen seuraavista vaihtoehdoista:

Taide ja luova ilmaisu 2, 3 ja 4 tai Taide ja luova ilmaisu 4 ja kulttuuripassit I ja II.

Taide ja luova ilmaisu 1, pakollinen, 1 osp

- kulttuurien ja taiteen eri muotoja omassa työssä
- esimerkkien tunnistaminen paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta
- taiteen ja kulttuurin vaikutukset hyvinvoinnille

- itsensä ilmaiseminen taiteen ja luovan ilmaisun keinoin
- luovan kirjoittamisen kokeileminen
- kuvitteellisten tekstien hyödyntäminen kirjoittamisessa
- kaunokirjallisuus luovassa kirjoittamisessa

Taide ja luova ilmaisu 2, valinnainen, 1 osp

- tiedonkeruu kulttuuriympäristön ilmiöistä oman työskentelyn tueksi
- teoksen, tuotteen tai palvelun ideointia

Taide ja luova ilmaisu 3, valinnainen, 1 osp

- kulttuuriympäristön havainnointi
- tiedonkeruu kulttuuriympäristön ilmiöistä oman työskentelyn tueksi
- teoksen, tuotteen tai palvelun suunnittelua

Taide ja luova ilmaisu 4, valinnainen, 1 osp

- teoksen, tuotteen tai palvelun suunnitteleminen ja toteuttaminen luovan ilmaisun keinoin

Taide ja luova ilmaisu 5, valinnainen, 1 osp (kulttuuripassi I)

- itsenäinen opiskelu opettajan antamien ohjeiden mukaisesti
- osallistuminen kulttuuritapahtumiin
- opitun dokumentointi ja raportointi
- Opiskelija kerää suorituksia yhteensä 18 h. Suorituksista vähintään puolet on saamelaiskulttuuriin liittyviä. Yhdestä tapahtumasta voi saada enintään 8 h. Mukaan ei lasketa muihin opintoihin kuuluvia työtehtäviä tapahtumissa.

Taide ja luova ilmaisu 6, valinnainen, 1 osp (kulttuuripassi II)

- itsenäinen opiskelu opettajan antamien ohjeiden mukaisesti
- taide- ja kulttuuriharrastukset sekä vierailut taide- ja kulttuurikohteissa
- opitun dokumentointi ja raportointi
- Opiskelija kerää suorituksia yhteensä 18 h. Suorituksista vähintään puolet on saamelaiskulttuuriin liittyviä. Yhdestä harrastuksesta tai vierailusta voi saada enintään 8 h. Mukaan ei lasketa muihin opintoihin kuuluvia työtehtäviä tai vierailuja.

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

Saamen kieli, 5 osp, alkeista alkava, valinnainen

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- käyttää saamen kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- saamen kielen perusrakenteita

Osaamisen arviointi

Opiskelija käyttää saamen kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo ohjatusti itsestään muutamia perusasioita saameksi ja vastaa hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa tilanteissa • hallitsee yksittäisiä irrallisia sanoja, fraaseja ja ilmauksia, jotka liittyvät jokapäiväisiin yksinkertaisiin tilanteisiin
-----------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää osa-alueen aihepiireihin liittyvää yksinkertaista, hidastempoista puhetta • ymmärtää tuettuna lyhyitä ja yksinkertaisia saamenkielisiä tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin • tuottaa ohjatusti vuorovaikutuksessa tarvittavia hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia viestejä ja tekstejä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo itsestään joitain perusasioita saameksi sekä vastaa itseään koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu selkeästi • hallitsee suppeaa, konkreettisiin ja jokapäiväisiin tarpeisiin liittyvää sanastoa • ymmärtää osa-alueen aihepiireihin liittyvää tavanomaista, normaalitempoista puhetta • ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia saamenkielisiä tekstejä • tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia yksinkertaisia viestejä ja tekstejä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo itsestään perusasioita saameksi, vastaa itseään koskeviin saamenkielisiin kysymyksiin sekä esittää tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä ja pystyy ilmaisemaan mielipiteensä itseensä liittyvistä asioista, mutta ei pysty välttämättä perustelemaan sitä • hallitsee osa-alueen sanaston • ymmärtää osa-alueen aihepiireihin liittyvää tavanomaista puhetta • ymmärtää ja tulkitsee osa-alueen aihepiireihin liittyviä lyhyitä ja yksinkertaisia saamenkielisiä tekstejä • tuottaa monipuolisesti vuorovaikutuksessa tarvittavia yksinkertaisia viestejä ja tekstejä

Opiskelija hallitsee saamen kielen perusrakenteita.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	• käyttää tuetusti joitain saamen kielen perusrakenteita
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää joitain saamen kielen perusrakenteita
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• käyttää saamen kielen perusrakenteita

Toteutus suunnitelma

Osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Saamen kieli, 5 osp, valinnainen

- yksinkertaisiin jokapäiväisiin tilanteisiin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä
- perusrakenteita ja perussanastoa

Arviointisuunnitelma

- Osaaminen osoitetaan kirjallisilla ja suullisilla tehtävillä ja/tai kokeella.

Saamen kieli, 7 osp, jatko, valinnainen

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- käyttää saamen kieltä erilaisissa arki- ja työelämän vuorovaikutustilanteissa
- saamen kielen perusrakenteita ja oman alansa sanastoa

Osaamisen arviointi

Opiskelija käyttää saamen kieltä monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • pystyy viestimään suullisesti ja kirjallisesti erittäin suppeasti päivittäiseen elämään liittyvissä tilanteissa, kertomaan itsestään ja ympäristöstään: tuotos on rakenteiden osalta epätarkkaa, puutteellista ja paikoin vaikea ymmärtää, pitempi tuotos kokonaisuutena katkonaista, sanastovaraston suppeus rajoittaa ilmaisua, perusrakenteiden hallinnassa ja ääntämisessä puutteita • ymmärtää rutiininomaisia suullisia ja kirjallisia viestejä ja tekstejä • pystyy soveltamaan oppimaansa vain kaikkein tutuimmissa ja yksinkertaisimmissa kielenkäyttötilanteissa • arvioi ja kehittää ohjatusti kielitaitoaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • pystyy viestimään suullisesti ja kirjallisesti hyvin päivittäiseen elämään liittyvissä tilanteissa, kertomaan itsestään ja ympäristöstään: tuotos on paikoitellen varsin sujuvaa ja pääosin ymmärrettävää, sanojen ja rakenteiden epätarkkuus vaikeuttavat ja katkaisevat merkityksen välittymistä, pitemmissä tuotoksissa perusrakenteetkin tuottavat vaikeuksia, tulee ymmärretyksi kielellisistä ja/tai ääntämisestä johtuvista puutteista huolimatta • ymmärtää hyvin vaihtelevia suullisia ja kirjallisia viestejä ja tekstejä, saa selvän tekstin pääasioista • pystyy soveltamaan hyvin oppimaansa tutuissa kielenkäyttötilanteissa • arvioi ja kehittää kielitaitoaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • pystyy viestimään suullisesti ja kirjallisesti erinomaisesti päivittäiseen elämään liittyvissä tilanteissa, kertomaan itsestään ja ympäristöstään: tuotos on rakenteiden, sisällön ja ääntämisen osalta erinomaista, johdonmukaista ja ymmärrettävää, selkeää ja sujuvaa • ymmärtää vaativiakin suullisia ja kirjallisia viestejä ja tekstejä • osaa soveltaa oppimaansa myös ennakoimattomissa kielenkäyttötilanteissa • arvioi ja kehittää kielitaitoaan monipuolisesti ja oma-aloitteisesti

Opiskelija osaa monipuolisesti saamen kielen perusrakenteita ja sanastoa.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • hallitsee vähäisesti kielen perusrakenteita ja sanastoa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • hallitsee perusrakenteet ja sanaston
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • hallitsee monipuolisesti perusrakenteet ja sanaston

Toteutussuunnitelma

Osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Saamen kieli, 7 osp, valinnainen

- arkielämän tilanteisiin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä
- oman alan työtehtäviin liittyvä suullinen ja kirjallinen viestintä
- erilaisia ääntämis-, keskustelu-, kuuntelu- ja kirjoitusharjoituksia
- perusrakenteita ja sanastoa

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan kirjallisilla ja suullisilla tehtävillä ja/tai kokeella.

10.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013)

Pakolliset osa-alueet

- Matematiikka ja matematiikan soveltaminen, 4 osp
- Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt, 2 osp

MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLINEN OSAAMINEN, 4 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- tehdä laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset ja soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa
- tehdä havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää
- arvioida oman alan matemaattista osaamistaan

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208036>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

- soveltamalla matemaattisia menetelmiä ja ratkaisutapoja
- arvioimalla saatujen tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen 1, pakollinen 1 osp

- peruslaskutoimitukset, suhde ja verrannollisuus, yhtälöt
- ongelman ratkaisemista yhtälöiden avulla

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen 2, pakollinen 1 osp

- mittayksiköiden muunnoksia omaan alaan soveltaen
- geometria omalla alalla ja arkielämässä

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen 3, pakollinen 1 osp

- oman alan laskutoimitukset ja työtehtäviin soveltuvat ratkaisumenetelmät

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen 4, pakollinen 1 osp

- taulukoiden ja piirrosten hyödyntäminen
- tilastollisten aineistojen käsittely

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

FYSIKAALISET JA KEMIAALLISET ILMIÖT JA NIIDEN SOVELTAMINEN, 2 OSP**Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp**

Opiskelija osaa

- tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä
- huomioida kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään
- arvioida oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208036>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella oppilaitoksen ja sen ulkopuolella olevissa oppimisympäristöissä.

- soveltamalla fysiikan käsitteitä
- huomioimalla oman alan kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä ja aineiden erityisominaisuuksia

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen 1, pakollinen 1 osp

- oman alan fysikaaliset ilmiöt ja keskeiset käsitteet
- fysiikan taitojen hyödyntäminen

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen 2, pakollinen 1 osp

- oman alan kemiallisten ilmiöiden keskeiset käsitteet
- kemiallisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

10.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 10 osp (4000014)

Pakolliset osa-alueet

- Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 2 osp
- Työelämässä toimiminen, 2 osp
- Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, 1 osp
- Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta, 1 osp
- Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, 2 osp
- Kestävän kehityksen edistäminen, 1 osp

Valinnaiset osa-alueet

- Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 1 osp

YHTEISKUNNASSA JA KANSALAISENA TOIMIMINEN, 2 + 1 OSP**Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp**

Opiskelija osaa

- toimia osana suomalaista yhteiskuntaa
- toimia yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana
- suunnitella omaa talouttaan ja arvioida siihen liittyviä riskejä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- arvioida alansa merkitystä yhteiskunnassa

Valinnaiset osaamistavoitteet, 1 osp (opiskelijakuntatoiminta)

Opiskelija osaa

- osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen 1, pakollinen, 1 osp

- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä niiden periaatteiden mukaisesti toimiminen
- kansalaisen perusoikeuksien ja velvollisuuksien tunteminen
- yhteiskunnalliset vaikuttamistavat
- aktiivisena kansalaisena toimiminen
- yhteiskunnan tarjoamien palvelujen käyttäminen

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen 2, pakollinen, 1 osp

- vastuullinen kuluttaminen, kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet sekä tiedonhaku kuluttajana
- hankintojen suunnitteleminen ja erilaisten rahoitusvaihtoehtojen vertaileminen
- omien tulojen, menojen ja taloudellisten tavoitteiden seuranta
- omaan talouteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen
- oman talouden ennakoiminen erilaisissa elämäntilanteissa

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen 3, valinnainen, 1 osp

- oman alan yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen ja arvioiminen
- oman alan merkityksen arvioiminen yhteiskunnassa

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen 4, valinnainen, 1 osp (opiskelijakuntatoiminta) (TYKY-passi, osa-alue 4)

- osallistuminen opiskelijakunnan toimintaan: dokumentointi ja raportointi
- tiedonhaku opiskelijakunnan vaikuttamismahdollisuuksista: dokumentointi ja raportointi
- opiskelijakunnan päätöksenteon seuraaminen: raportointi

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

TYÖELÄMÄSSÄ TOIMIMINEN, 2 OSP**Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp**

Opiskelija osaa

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita
- solmia työsopimuksen työnantajan kanssa
- toimia osana työyhteisöä

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Työelämässä toimiminen 1, pakollinen, 1 osp

- oman alan työmarkkinoiden tilanne
- työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet
- alan ammatilliset verkostot
- alan työtehtävissä tarvittava osaaminen
- oman alan työehdot ja keskeinen työlainsäädäntö
- työsopimuksen sisältö ja tarkistaminen

Työelämässä toimiminen 2, pakollinen, 1 osp (TYKY-passi, osa-alue 5)

- annettujen työaikojen ja sovittujen toimintatapojen noudattaminen
- ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyvien ohjeiden noudattaminen
- tarkoituksenmukaisen suojavaatetuksen käyttäminen ja työturvallisuusohjeiden noudattaminen
- monimuotoisessa ja -kulttuurisessa työyhteisössä työskenteleminen

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

OPISKELU- JA URASUUNNITTELUVALMIUDET, 1 OSP**Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp**

Opiskelija osaa

- tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan
- tehdä tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja
- hankkia tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta
- valmistautua tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Opiskelu- ja urasuunnittelunvalmiudet 1, pakollinen, 1 osp

- urasuunnittelu sekä urasuunnitelman laatiminen ja päivittäminen
- omaa osaamista esittelevän tuotoksen tekeminen työnhakua varten

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

YRITTÄJYYS JA YRITTÄJÄMÄINEN TOIMINTA, 1 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia yrityksen tavoitteita edistäen
- ideoida liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta 1, pakollinen 1 osp

- yrittäjämäinen toiminta omalla alalla
- omat yrittäjäominaisuudet ja – valmiudet
- liikeidean suunnittelu ja arviointi

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.

Saamelaiskulttuurin toteutuminen

Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.

TYÖKYVYN JA HYVINVOINNIN YLLÄPITÄMINEN, 2 OSP

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp (TYKY-passi, osa-alueet 2 ja 3)

Opiskelija osaa

- huolehtia terveydestään ja toimintakyvystään
- arvioida toimintaympäristön ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyttä
- edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan
- ehkäistä tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua

Arviointi

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201>

Toteutussuunnitelma

Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

- perehtymällä terveellisiin elämäntapoihin
- laatimalla oma hyvinvointisuunnitelma
- arvioimalla ja edistämällä omaa hyvinvointia

Työkyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen 1, pakollinen 1 osp

- kansanterveys
- ravitsemus ja päihteet
- liikunnan, palautumisen, unen ja mielen hyvinvoinnin vaikutukset elimistöön
- toteuttamiskelpoisen suunnitelman laatiminen oman terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi

Työkyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen 2, pakollinen 1 osp

- ergonomia ja turvallisuus
- ensiapu ja tapaturmien ehkäisy
- oman suunnitelman toteuttaminen

<p>Arviointisuunnitelma</p> <p>Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.</p>
<p>Saamelaiskulttuurin toteutuminen</p> <p>Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.</p>

<p>KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄMINEN, 1 OSP</p> <p>Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp</p> <p>Opiskelija osaa</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti • ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet • pohtia ratkaisuja eettisistä näkökulmista. <p>Arviointi</p> <p>https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3282478/reformi/tutkinnonosat/4208201</p>
<p>Toteutussuunnitelma</p> <p>Osa-alueen osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.</p> <p>Kestävän kehityksen edistäminen 1, pakollinen, 1 osp</p> <ul style="list-style-type: none"> • kestävän kehityksen periaatteiden mukainen toiminta • elinkaariajattelun periaatteet • ratkaisujen eettiset näkökulmat
<p>Arviointisuunnitelma</p> <p>Osaaminen osoitetaan näytössä, tehtävillä tai kokeella. Mikäli opiskelija osoittaa osaamisen näytössä, asiasta sovitaan ennakkoon yhteisten tutkinnon osien opettajan kanssa.</p>
<p>Saamelaiskulttuurin toteutuminen</p> <p>Oppimistehtävissä valitaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita.</p>

Saamelaiskulttuurisensitiivisyys omalla ammattialalla, 3 osp, valinnainen

Saamelaiskulttuurisensitiivisyys on kulttuurista ymmärrystä ajattelutavoista, arvoista, normeista ja toimintatavoista, herkkyyttä huomioida saamelaiskulttuurin erityispiirteitä, kulttuurisesti vastaanottavaista ja ymmärtävistä asennoitumistapaa, käyttäytymistä, havainnoimista ja kykyä tunnistaa minkälaisia merkityksiä saamelaiskulttuurissa on. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ollaan valmiita kohtaamaan toinen ihminen arvostavasti tiedostaen hänen saamelainen kulttuuritaustansa.

Saamelaiskulttuurisensitiivisyys on myös sitä, että harjaannuttaa itsensä tietoisesti hankkimaan vuorovaikutteisia kokemuksia ja tietoa saamelaiskulttuurista ja tunnistaa ja kunnioittaa saamelaisen kulttuuriperinnön arvoa ja rikkautta.

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- havainnoida ja kerätä tietoa saamelaiskulttuurista oman alansa näkökulmasta
- ottaa huomioon saamelaiskulttuuria omalla alallaan

Osaamisen arviointi

Opiskelija havainnoi ja kerää tietoa saamelaiskulttuurista oman alansa näkökulmasta.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi saamelaiskulttuuria ohjatusti • kerää suppeasti tietoa saamelaiskulttuurista työskentelynsä tueksi
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi saamelaiskulttuuria • kerää tietoa saamelaiskulttuurista valitsemastaan näkökulmasta työskentelynsä tueksi
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi monipuolisesti saamelaiskulttuuria • kerää tietoa monipuolisesti saamelaiskulttuurista valitsemistaan näkökulmasta työskentelynsä tueksi

Opiskelija ottaa huomioon saamelaiskulttuuria omalla alallaan.

Opiskelija

Tyydyttävä 1	<ul style="list-style-type: none"> • laatii pienimuotoisen tuotoksen saamelaiskulttuurisensitiivisyydestä ja pohtii lyhyesti saamelaiskulttuuria oman alansa näkökulmasta • hyödyntää tuotoksessa lähteitä suppeasti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	<ul style="list-style-type: none"> • laatii tuotoksen saamelaiskulttuurisensitiivisyydestä ja pohtii saamelaiskulttuuria oman alansa näkökulmasta ja omassa toiminnassaan • hyödyntää tuotoksessa lähteitä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	<ul style="list-style-type: none"> • laatii monipuolisen tuotoksen saamelaiskulttuurisensitiivisyydestä ja pohtii monipuolisesti saamelaiskulttuuria oman alansa näkökulmasta ja omassa toiminnassaan • hyödyntää tuotoksessa lähteitä monipuolisesti

Toteutus suunnitelma

Osaamistavoitteiden mukaisia taitoja opitaan lähiopetuksessa tai itsenäisesti opettajan ohjauksella erilaisissa oppimisympäristöissä.

Saamelaiskulttuurisensitiivisyys omalla ammattialalla, 3 osp, valinnainen

- saamelaiskulttuurin pohdintaa oman alan näkökulmasta

Arviointisuunnitelma

Osaaminen osoitetaan yhdessä sovitulla tuotoksella/tuotoksilla (esim. oppimispäiväkirja, video, portfolio, essee, raportti, esitelmä).

11 Yhteisopetusajan saame 5 osp

Katso kohta viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, saamen kieli, alkeista alkava, 5 osp, valinnainen